

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékban</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.</p>
---	--	--

Centrum attractionale.

Protestáns lelkész nem gondolkodhatik más-ként, minthogy az anyaszentegyházban a centrum attractionale az igehirdetés és a sakramentomok kiszolgáltatása, a ki más nézetet vall, az lehet ügyes egyesület szervező, érhet el azáltal efemer sikereket; de ha az igehirdetés elégtelenségét túlon-túl hangoztatva a másodrangú dolgokat nagyra fújva, bizony-bizony nem tesz jó szolgálatot a protestáns egyháznak.

Hála Istennek, ennyire még nem ment közülünk senki sem. Én legalább az igehirdetés elégtelensége miatt világgá bocsátott panaszokat úgy tekintem, mint amelyek épen arra irányulnak, hogy az apostoli elv valósuljon meg: „predikáljad az igét, rajta légy mind alkalmas, mind alkalmatlan időben; feddődjél, dorgálódjál; intsed a hallgatókat minden szelidséggel és tanítással. (2. Tim. 4. 2.) Igaz, hogy a buzgalom heve elragadott némelyeket annyira, hogy szinte féltenünk kellett az igehirdetés méltóságát, de kevés akadt olyan, a ki magyarán mondva: ugyancsak elhajította volna a kalapács nyelet.

A templomi igehirdetés hatásának mérle-gelésével mindenütt és mindenha foglalkoztak az elmék s néha bizony egyenesen a méltóság rovására. E téren valóságos harakirinek tartom, amit egy Achard nyomán készült pünkösti egyházi beszédben olvasok: „Egy predikáció és három-ezer megtérő lélek! Időnkben egészen megfordítva áll a dolog: most háromezer predikációra is alig találkozik egy megtérő lélek. Honnan van az atyámfiai, hogy napjainkban az egyházi beszédeknek ily kevés sikerét tapasztaljuk? Vajjon az Úrnak ígéje nem bir-e többé azon magához vonzó benső édességgel, varázs hatalommal, mint régenten? E tekintetben fogyatkozás miatt nem igen lehet panaszkodni barátaim! Az ige, mely predikáltatik épen az, melyet üdveztünk

s apostolai hirdettek; s habár az evangéliom mostani papjai életéből nem sugárzik is ama Krisztus idejebeli feddhetetlen tisztaság, lelkesültség és jámborság, de birnak ugyanazon tiszta s meg nem vesztegetett tudománnyal.“

Az ilyen beszédhez nem is kell egyéb, mint egy nazarenizmus, vagy baptizmus felé kacsintgató atyafi s beszélhet aztán tiszteletes uram az angyalok nyelvén, gyakorolhatja a házi isteniszteletet olyan buzgósággal, hogy imádkozás közben felemelkedik a földről, mint Assisi szent Ferenc; nyáját bizony nem tudja összetartani.

A templomi igehirdetés áldásos erejét vannak elegen, a kik kétségbe vonják, ha mi lelkészek nem megyünk e tekintetben is példával elől; ha a centrum attractionale gyöngítéséhez hozzájárulunk, nem lesz csuda, ha gyülekeze-teinkben fiók gyülekezetek támadnak s a szellős templomok helyett füledt levegőjü hajlékokban szorong az áhítatos buzgóság.

De miért erről tovább beszélni, hiszen akik e téren régebben szét váltunk, szerencsésen összeérkeztünk ismét; az evangelizáció érdeké-ben tulhajtott, majdnem kicsinylésig menő kri-tizálását a templomi igehirdetés hatásának a csödesebb munkálkodás váltotta fel; a centrum attractionale áll tehát szilárdan, nincs szükség, hogy védelmére kelljek, annak áldásos erejét akarom csak vázolni a szerintem egyedül helyes szempontból.

Hogy az igehirdetés áldásos legyen, ahöz tagadhatatlanul e kettő kívántatik: hit és tudomá-ny; csak az a kérdés: milyen hit és milyen tudomány? mert hit és hit, tudomány és tudomá-ny között nagy különbség van. A dogmatikus hit és az annak igazolásában tündöklő tudomány tehet valakit képzett theologussá, de megtörtén-hetik, hogy mint igehirdető nem képes átmele-gíteni és az ige erejével ujjaszúlni a sziveket.

Ama kettővel fölfegyverkezve és erős hanggal megáldatva hatalmasan döröghetünk a szószékben, de beszédünknek csak annyi lesz az értéke, mint az úrnapi ágyudörgésnek: sokan mondják: tyűh de nagyot szólott! azonban egy lélek sem indul meg általa, mert mindenki tudja, hogy ott csak az emberi találmány, a puskapor szólott!

Nem ilyen hitre, nem ilyen tudományra gondol az olyan emelkedett lélek, mint e lap június 11-ki számának vezércikk írója; a kibén Kálvin szelleme látszik élni, abban Krisztus lelke él s ha talán tér szüke miatt nem fejthette is ki teljesen egy igen fontos irányban nézetét, tudni véljük, hogy miképen gondolkozik.

Élő, munkás hit és az ezt támogató tudomány teheti csak áldásossá az igehirdetést; az a hit, melynek Pál apostol így ad kifejezést: „Élek pedig többé nem én, hanem él én bennem a Krisztus; és amely életet most élek a testben, az Isten fiában való hit által élem, ki szeretett engemet és adta ő magát én érettem“. (Gal. 2, 20.)

A centrum attractionale e hit nélkül elveszti áldásos erejét; mert nem lehet közönyös dolog, hogy milyen az igehirdető élete: bizony ha abból nem sugárzik elő ama Krisztus idejebeli feddhetetlen tisztaság, lelkesültség és jámborság, hiában bír a tiszta s meg nem vesztegetett tudománnyal, a szivekre ujjászülő hatás nem fog gyakorolni soha.

Egy régi predikációban olvastam valamikor egy ilyenforma passust: „ne vizsgáljátok azt atyámfiat, hogy én milyen életet folytatok; hanem csak azon legyetek, hogy úgy éljete, amint én

predikálok“. Praktikus tanács! csak az a baj, hogy az illet kevesen fogadják meg: mert mindenkinél azt a komikus helyzetet juttatja eszébe, midőn az egyszeri pap vizet predikált, de maga bort ivott.

Az igehirdető lássa el magát minden szükséges fegyverzettel, hogy a nemes harcot meg harcolhassa; de önnön élete lesz bizonyára az igehirdetés terén leghatalmasabb fegyvere; ha van hite, van tudománya, mindenk felett szive mélyébe kell vésve lennie a mester parancsolatának: „Úgy fényljék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei atyátokat“. (Máté 5, 16.)

Ha a szivtisztaságot ajánlom másoknak, úgy érzem, hogy első sorban önnön szivemnek kell tisztának lennie, ha békességet predikálok, keresnem is kell a békességet, ha atyafiui szeretetet akarok kelteni a szivekben, magamnak nem szabad attól idegennek lennem, ha az idvesség reménységével akarom táplálni az elalélt lelkeket, e reménység teljességét kell hordozni kebelemben; mert különben akármilyen jól praktikálok is az életben, épen legmagasztosabb hivatásunk betöltésében fogok sántikálni.

Távol legyen, hogy az igehirdető önnön személyiségét tolja mintegy előtérbe; az előtérben egy állhat csak: Krisztus; az igehirdető pedig szerény, de állhatatos törekvéssel azon legyen, hogy miatta meg ne csufoltassék Krisztusnak a neve, így az ige ereje lélekből a lélekre fog hatni.

Az igehirdetés áldásos hatására nézve ki merem mondani, oly nagy fontosságának tartom

TÁRCA.

Elaboratum

a nazarénus mozgalmak elfojtásához.*

Közvetlen tapasztalás után leírja *Szigethy Gyula*, gebei ev. ref. lelkész.

Nagytiszteletű értekezlet!

Midőn először tudomásomra jutott, hogy hiveim között nazarénus próféták bujkálnak, kik Ecsedből, rendszerint heti vásárok alkalmával, községünket útbajtván, egy vérszerinti rokonságban levő ember házában állandó tanyát ütöttek s énekléssel, bibliaolvasással, imádkozással hiveim legesekélyebb értelmiképeséggel bíró tagjai között kezdik a konkolyt hintegetni: első gondom volt

* Ad. 210 1897. Ezen munkát a f. évi szept. 27-én Máté-Szalkán tartott lelkészi értekezleten felolvastatván, helyeseltetett s úgy az ebből, mint a másik írásbeli munkálatból és egy szóbeli előadásból levont pontok az e. m. gyűlésre beterjesztetvén, a nazarénizmussal szemben követendő eljárásra azokban a lelkészeknek a kellő útásítás megadatott. K.-Jánosi, 1897. okt. 20. *Segesváry*, esperes.

ellenök nyilvános predikációval föllépni s a hívek egyetemét ezen úgy valláserkölesí, mint hazafias tekintetben elkárhoztatandó mozgalom elfojtására olymódon hívni fel, hogy mihelyt tudomásukra jut ezen báránybőrbe öltözött farkasok ismételt, titkos megjelenése, nekem azonnal jelentsék meg s én őket szemtől-szembe, a hívek fülehallatára fogom leleplezni. Eközben magamhoz hívtam azon, főképp öreg asszonyokból álló egyháztagokat, kikkel a nazarénus próféták mind sűrűbben, a siker reményével érintkeztek s mintegy közvetítő szerepet voltak hivatva betölteni a nazarénus eszmék itteni tovább terjesztésére. Ezekről többek közt megtudtam, hogy a nazarénusok igen szépen imádkoznak, nazarénus bibliát olvasnak, énekelnek, sőt iratokat is osztogatnak stb.

Midőn aztán hírül hozták, hogy az ecsedi nazarénus próféták ismét itt vannak, magamhoz vettem a bibliát s az egyházi és néhány előkelőbb egyháztág kíséretében az illető családnak lementem. Ott a meglepetés szemmeláthatólag nagy volt, de én a jelenlevő helybeli és idegen atyafiakkal a legnyájasabban kezelt fogtam s barátságosan beszélgettem közérdekű, hasznos és pedig jobbra szocialista természetű dolgokról, mert

a lelkipásztor magaviseletét, egész életét, hogy az ő személyisége szinte egy centrum attractionale, igaz, hogy ennek ékességét a megszokás, az idő rendesen elhalványítja; de az élő, a munkás hit ereje által vezérelt lélek mégis csak mindenha nagyobb összetartó hatással van a gyülekezeti életre, mintha valaki benső hivatás nélkül, pusztán kenyérért kapálgat úgy ahogy az ur szőlőjében.

Magában az igehirdetésben, de annyival inkább az egyházi élet vezetésében, irányításában lényeges szerepet játszik a lelkipásztor egyénisége s készséggel elismerem, kinek-kinek joga van az ő egyéniségét érvényesíteni, de hozzá teszem, hogy csak a gyülekezeti egységet óvó korlátok között. Hogy mik ezen óvó korlátok, azt az általánosan kötelező egyházi rendtartáson kívül az egyes gyülekezetek tagjainak életviszonyai mintegy külön-külön határozzák meg.

A gyülekezeti élet minden irányu nyilvánulásában az igehirdetés és a lelkipásztorok ezzel összeforrt személyisége legyen a centrum attractionale: ez a fő dolog s megvagyok győződve, hogy így, de csakis így a belmissió vagy evangelizáció, vagy nevezük akárhogyan, megfogja találni a helyes irányt s helyes eszközöket a gyülekezeti élet felvirágoztatására.

Álláspontom ez volt kezdetben és ez most is; bizonyos elégtétellel látom, hogy ide szűrdik le az a nagy bullámokat vert s nem kevés keserűséget szült mozgalom, mely a kezdet kezdetén olyan formában követelt életet, hogy magam is féltem, hogy ha tápláljuk, épen táplálót fogja felemészteni.

Illyés Endre.

szerintem a nazarénizmus csak takaródzó köpenyeg korunk nagy társadalmi mozgalmának, a szocializmus felforgató törekvéseinek, hogy így a vallás cégére alatt az alsóbb néposztály nagy kontingensét annál könnyebben megmetelyezhesse s az együgyű népelemet a nagy társadalmi élethalál harc fölvevésére uszithassa. Ugy hogy nekem erős a gyanúm, hogy a hiveink közt bujkáló nazarénus próféták voltaképen a szocialis izgaték fizetett bérencei, mandatáriusai.

Rövid beszélgetés után a jelenlevő négy idegen férfiúhoz azt a kérdést intéztem: Van-e Ecsedben sok nazarénus? Mire egy, a szószóló, így válaszolt: Csak 8—10-en vagyunk. (Hallomásom szerint 8—10 család van, a mi kovásznak a soknál is több.) Ekkor én, mintegy meglepetést színelve, kérdém: Hát magok is nazarénusok? Az igenlő válasz után arra kértem őket, mondják meg, mi kifogásuk van a mi egyházunk ellen s miben különböznek tőlünk reformátusoktól? A válasz nagy nehezen jött meg s így hangzott: Kifogásunk nincs, mert ez a vallás a többinél jobb, tisztább, de mégis különbözünk mi „a beszédben és a cselekedetben“.

Ekkor én sorra kérdeztem, mit értenek a beszéd

Lelkészwálasztási törvényeink.

II.

Egyházak osztályozása és lelkészek minősítése.

Tudjuk tehát, hogy a debreceni zsinat gondolata a lelkészek minősítése és az egyházak osztályozásával az érdem jutalmazása volt. A sok visszaélés, a szerénytelen üresfejűség és öblös hang által háttérbe szorított képesség, tudomány, becsületes munka méltatlan sanyargása eljuttatta odáig az elméket, a hol belátták, hogy ez így nem jól van; a lelkipásztorokat is jutalmazni kell a hűséges munkáért. No hát alkossunk reá törvényt! Megalkották. Minden rendben van. Ezentúl az igaz érdem nem marad a nyomorúság homályában. Elfelejtették, hogy gazda nélkül számítottak; hogy jutalmazni, jutalmazni szép elv . . . de hát miből, mivel?! Erről elfelejtkeztek. Elég, — úgymond — hogy a törvény kész van, a parancs kiadva: teljesíteni kell. Olyanformán képzelem, mintha egy koldussá lett nagy úr adja ki kemény parancsát rongyos szakácsnéjának pompás lakoma készítésére, mert „érdemes“ vendégek jönnek. Aztán az elképedt asszonyt az ő kérdőjellel változott arcával a faképnél hagyja. Csinálja, a mit tud. No hát az egyházkerületek is csinálták. Felmérték az eklézsiákat garasával; kimérték a lakomára jövő tiszteletes vendégek gyomrát hektoliter és métermázsától lefelé egész a centiliter és centigrammig oly mérnöki pontossággal, hogy a lakomán 10 év alatt ételek, szakácsnék és vendégek folyton-folyvást összehabarodva voltak. Ezt cselekedte az egyházak nagy gonddal való osztályozása, a lelkészek iskolás módon klasszifikálása.

Midőn a tiszántúli egyházkerület a zsinati elvnek részletes alkalmazásául az utolsó kísérletet tette egyházak osztályozásának és lelkészek minősítésének megállapítására: én ugyan e lap 1889. évf. 4., 5., 6., 7., 9., 10. számaiban „Az utolsó órában“ c. cikksorozatban fejtegettem úgy a zsinat tévedését az elv kimondásában (érdem jutalmazása), mint az egyházkerületek még nagyobb túlzását az iskolai bizonyítványok, kalkulusok kultuszának megteremtésében, midőn megfoghatatlan okoskodással a lelkipásztori érdemet már nemhogy az

és cselekedetbéli különbözésen? Azonban az ilyen próféták számára irt és általok megtanult nazarénus káté az esetleg sarokbaszorított próféta szájába minden fölmerülhető kérdésre nem adhatván kész választ, embereim is bölesen hallgattak (mivel nálok ez a hallgatás a fegyver, ha szellemi puskaporuk elfogy!) úgy hogy magamnak kellett a kérdést magyaráznom, mondvan: Talán a sz. irás betű szerinti értelmezését értik a beszédbeli különbözés alatt?

Magyarázatom helyeseltetvén, — hozzá fogtam annak megsemmisítéséhez, megcáfolásához következőleg: Krisztus Urunk Palesztinában, egy keleti tartományban terjesztvén Istennek földi országát, a keleti népek között ma is nagyon kedvelt szóképekben, hasonlatokban és példabeszédekben tanított, hogy a hallgatóság figyelmét tanítása iránt annál inkább lekösse. Az ilyen képek, hasonlatok, példabeszédek alakjában mondott beszédek tehát józan észszel betű- és szó szerinti értelemben venni lehetetlen s a ki ezeket úgy akarja venni, az a krisztusi igazságokkal, mondásokkal akár lángra boríthatja, vérbe fulasztthatja a világot, a mint-hogy volt is idő, mikor a krisztusi mondások betű szerinti hamis értelmezésével a római pápák égő mág-

iskolai bizonyítványokban helyezték, de az iskolai kálkulusokat egyenesen felibe emelték a valódi lelkipásztori érdemnek.* (Tiszántúl volt p. o. ilyen: I-ső osztályú egyházba pályázhatnak: a) *segédlelkészek*, kik mindkét vizsgán jeles osztályzatot nyertek s 1 iskolai even át egyetemi rendes hallgatók voltak s legalább 2 évig *elismerést kiérdemlett* (!) sikerrel működtek; b) azon *rendes* lelkészek, kik nem nyertek ugyan jeles osztályzatot, de a lelkészi pályán *áldásos sikerű szolgálat* s *tanulmányozás* által maguknak *kiváló* érdemeket szereztek 6 (!) évi szolgálat után stb.)

Kilenc év után az ott mondottakhoz annál kevesebb adnivalóm van, mennél igazabbnak bizonyította be azokat annak a 9 évnek a tapasztalata. Csak egyet tán: a becsületesen, híven végzett munkának a megjutalmazását, vagy mivel én a munka megjutalmazásától elvből félek, lévén kinek-kinek kötelessége e földön dolgozni, — inkább a nehéz munkában megfáradt munkásnak nyugalmasabb élet biztosítását még lehetőségnek láttatja velem az önzés; de azt is más, egészen más alapokon, más törvényekkel teremtett más rendszer mellett. Majd erről lentebb szólok. Itt azt kérdelem: Az első zsinat óta hány igazán jó lelkipásztor mondhatná el, hogy ő tehetségeihez, tanulmányaihoz és hűségesen végzett munkájához méltó állást nyert és azt e törvény segédelmével nyerte? Bizonyíthat egy sem. Mert ha igazán feltűnő képességű ember azóta is nyert feltűnően nagy eklézsiát: abban éppen annyi része van a véletlennek, legjobb esetben a nagy eklézsiák intelligenciájában meglevő hiúságnak (nem gáncsból mondom ezt!) *most*, mint volt *e törvény előtt*. Hiszen csak évek kellenek e mostani rendszer mellett és azok leteltével mindenki képesített, tudományára, meg erkölcsi életére, vallásos hitére, hitvallási nézeteire való tekintet nélkül is. Mivel pedig a folytonos tolongásban minden papság betöltésénél bizonyosan vannak csupán évek által minősítettek is: ezek ma éppen úgy leszoríthatják és le is szorítják az érdemeiket, mint míg e törvény nem volt; így tehát az egész elvet, jó szándékot illuzóriussá teszik. Mert — ismét

* Erre már fentebb megmondottuk a véleményünket. Szerk.

lyákra hurcoltatták s irtó háborúkban emésztették el a népek és országok lakosait.

De hogy minő képtelenség is az evangéliomot szó szerint magyarázni, többek közt kitűnik a Máté ev. XIII. részéből, hol Jézus példázatban tanít a mennyországról mondván: a mennyország hasonló 1. a *magvető emberhez* (24. vers); 2. a *mustármaghoz* (31. v.); 3. a *kovászhoz* (33. v.); 4. a *mezőben elrejtett kincshez* (44. v.); 5. a *kereskedő emberhez* (45. v.); 6. *tengerbe vetett gyalomhoz* (47. v.).

Vagy midőn felebb a 3—8 versekben tanít a magvetőről s azt mondja a 18. versben: „*Halljátok meg ti a magvetőről való példabeszéd magyarázatját*“. Már ha Jézus a maga beszédeit betű szerint kívánta volna érteni és értetni, akkor nem magyarázgatná a 18—23. versekkel külön-külön, hogy mint kell érteni a 3—8 versekben foglaltakat? De hogy az evangéliomot, a Jézus tanításait sokszor csakugyan nem lehet betű szerint venni, mutatja az is, hogy Jézus ezt mondja önmagáról: *En vagyok az ajtó, az út, a szőlőtő* stb. . . s ha e kijelentéseket betű szerint vesszük, akkor a Jézus valóságos ajtó lesz, melyet az asztalosok faragnak, gyalúlnak, vagy olyan országút, melyen szeke-

mondok — gazda nélkül számítottak. Az egyház egyeteme akar jutalmazni, de a jutalom nincs birtokában. Törvényrel akar rá kényszeríteni, de a törvénynek azok, a kiknél van a jutalmazásnak az eszköze, az eklézsiák, csaknem minden esetben következetesen ellenmondanak. Mi adjuk, — úgymond — annak adjuk, a kinek akarjuk és ha a törvény ereje megakadályozza őket ebben: csak azért sem adják annak, a kit az egyház egyeteme azzal jutalmazni akar. Hiába! A juss — ha némileg korlátozva is — az övék; magyar ember pedig a jussát nem hagyja. (Jól is teszi. Bár mindenki mindenütt így tenne!) Ezért felesleges időtöltés az egyházak osztályozása is, de a lelkészek minősítése is. Mert hiú erőlködésnek bizonyult be 15 év alatt a szándék, hogy a lelkipásztorok érdemei jutalmaztassanak, a kevesen hívek többre bizattassanak; és ez nem is lesz másképp, míg annak a megjutalmazásnak az eszköze az egyes egyházközségek kezeiben van. Ugyanazért, ha az 1891. évi zsinat az előző tévedéseit sokban belátta és komoly módosításokat tett annak alkotásain, — a 3-ik zsinatnak teljesen el kell ejtenie az egyházak osztályozásának gondolatát; a lelkészek minősítését még hagyhatná olyan alakban, a mint azt Kovács Sándor úr hivatolt cikkében javasolja: *képesített és kitüntetéssel képesített*, a mit sokan hirdettünk 10 évvel ezelőtt is és a mi egyedül méltó nem az iskola gyermekeihez, hanem hivatalba lépő, a köz javára élni akaró komoly emberekhez, — alkalmazván mégis a jutalmazás gondolatát is annyira, hogy a mindenek számára megállapított gyakorló éveket, melyekkel *bármely* egyházba pályázni lehessen, — a kitüntetéssel képesítettek nézve kevesebbre szabná. Ennyit: gyakorlati éveket megszabni, a kitüntetéssel képesítetteket hamarabb bocsátani hivatalba, — emberi törvény az adott viszonyok közt megtehet; többre hiába erőlködik. Hogy aztán, a mint a képesítettek neki zudúlnak: a szerencse nem az érdemeseket találja, abba fájó szívvel itt is, mint mindenütt bele kell nyugodnunk, még ha magunk vagyunk is érdekelve, mert — sajnos — ezen már halandó ember ereje soha nem változtat és ez, mint a tapasztalat bizonyítja, a fennálló törvény mellett is így van, csak az áldott jóhiszemű emberek, a kik soha nem látják azt sem, a mit látnak, hiszik

rekkel, lovakkal járni szoktunk?! Máté ev. XX. 1. v.-ben mondja Jézus, hogy a mennyország hasonló a gazdához, ki jó reggel kimegyen mivéseket fogadni szőlőjébe; a XXII. r. 2. v.-ben a mennyországot hasonlítja „*a királyhoz, ki az ő fiának lakodalmat szerez*“; Luk. XXII. r. 19—20. v. mondja Jézus a kenyérről: ez az én testem; a pohárról: e pohár új testamentom az én vérem által.“

Vajjon hát lehet-e józan észszel a kenyeret a Jézus testének, a bort vagy pohárt új szövetségnek, új testamentomnak, a mennyországot napszamosokat fogadó gazdának, lakodalmat szerző királynak, vagy — mint fentebb felsoroltatott — magvető, kereskedő embernek, elásott kincsnek, mustármagnak, kovásznak, gyalomnak stb. stb. szó- és betű szerint venni és tartani? Hogy nem lehet, sőt nem is szabad, az nemesak a józan okosságból, de Máté ev. XIII. r. 10., 11., 13. és 34. verseiből is kitűnik, hol maga Jézus mondja, hogy ő csakis példabeszéd által szól s a nélkül semmit nem szól, sőt Ján. ev. VI. r. 63. v.-ben ezt mondja: „*A lélek az, mely megelevenít, a test nem használ semmit; a beszédek, melyeket én szólok néktek, lélek és élet.*“

(Folyt. köv.)

és akarják másokkal elhitetni, hogy nem így van. „Hogy is lehetne, mikor ott a törvény!”

* * *

Más kérdés aztán, hogy ha így van, hát jól van-e? Semmiképpen nem jól van. Minden hivatalban élő ember, még egy vármegyei hajdu is, ha a munkában elfáradt, vagy megöregszik: nyugalomba mehet. De hivatala folytatása közben is előléptetésre, fizetésemelésre, rang fokozatban feljebb menetelre számíthat. Csak a lelkipásztorok nem, ezek közül egy sem. Ha küzd, ha harcol, ha olyan helyre vetette sorsa, melyben egész élete viaskodás; ha csak a szerencse nem segít rajta: ott elveszhet, összetörhetik. Ez nem jól van így. Emberek vagyunk, örönk véges. Az a véges erő elfogyhat, kimerülhet a szakadatlan küzdelemben; pedig tapasztalatból mondhatom, ha valaki igazán eltökélt lelkipásztori szándékkal megy neki az útnak; ha hálójával a vizek mélyére száll, nemcsak a színen tapogatózik: e világon mindenütt küzdelmet talál, mivelhogy bűnök mindenütt vannak és neki ezekkel harcolni volna kötelessége. De mivel a harcban megfáradtnak segítségére senki sem megy: a lelkipásztorok a munkába bele se fognak, hanem választják a könnyebb részt, mely mellett nyugodtan élhetnek. És ha valaki csak a maga erejével is, neki fog e munkának: bizonyosan összetörnek. Tudom, innen, hogy igazi lelkipásztori munkálkodást alig alig látni. De ez kárára van az egyháznak is. Olyan rendszert kellene tehát teremteni, a melylyel a lelkipásztorokat híven végzett munka után küzdelmes térről nyugalmasabb helyre lehessen áthelyezni. És itt elérkeztem a fentebb említett más törvény által teremtett más rendszerhez. Hanem ennek elmondása már nemcsak darázs-fészek, de botránykö, melyben tán mindenek megütözkönek; pedig a kínos helyzetből szabadulni bizonyosan mindenki szeretne.

Ez a botránykönek látszó más rendszer im ez. *Kivenni az egyházközségek kezéből a papválasztás jogát*, természetesen a teherrel, legalább a közvetlen fizetés terhével együtt. Jogfosztásnak, alkotmány ellenes cselekedetnek látszik ez első tekintetre. De én állítom, hogy addig, míg az egyházközségek közvetlen magok fizetik adójokból a lelkészeket, korlátozni azok szabad, lelkészválasztás jogát legalább is van annyira nyilvános jogfosztás, mint a terhet rólok levéve, megszabadítva őket a teher közvetlen hordozásától, elvenni tőlök annak választási jogát, kit többé nem ők fizetnek. Vitattam ezelőtt 9–10 évvel, ma sem térek el attól, hogy az adófizető közönséget szabad választásában korlátozni nem szabad, önkény, alkotmányellenes cselekedet. De viszont 7 évi súlyos iga, melyet önkényt vettem vállaimra Krisztus parancsa szerint, nyugodt lelkiismerettel mondatja velem, hogy az *egyház egyetemének, a közjónak sérelme nélkül* módot kellene teremteni az ilyen harcban elfáradt lelkészeknek nyugalmasabb élet nyújtására. Az egyház egyetemének, a közjónak nem volna pedig sérelme akkor, ha az egyháznak minden tagja az összes magyarországi reformált egyház (ha egyesülhetnénk lutheránus testvéreinkkel legalább az ilyen külső erő összpontosításában!) szüksegeit egy közpénztárba fizetné be minden adóját (szatmári tervezet!); ide folynának az állami segedelmek is (mert egyházunk alkotmánya szerint csak így volna szabad elfogadnunk és jaj lesz a prot. egyház függetlenségének, ha nyomorú 600–800 frton túl valaha szaporodó segedelmek ismét személyeknek és nem az egyház egyetemének adatván, azok emelkedésével fokozódó befolyást erőszakolhat ki az állam magának a

prot. egyházak autonomiájába!). Mivel az egyház fenntartása mégis a hívek vállain nyugszik: ezért biztosítva lenne minden egyházközségnek autonomikus joga minden belügyi intézésére, épenúgy, mint eddig. De mivel a lelkészt többé közvetlen nem fizetné: annak választási joga öt ennek utána nem illetné.

És e választói jog ilyen módon, feltétel alatt elvételére van még egy más ok is; ez aztán közérdek: a szörnyű mérvben elharapózott korrupció, a lélekvasár, vesztegetés útján. Csak az a tiszta magyar nép ott lent a szabad rónákon, csak az ma még, a mely sem politikai, sem egyházi választásoknál lelkét áruba nem bocsátja (ámbar épen e napokban egy fényes egyház választóiról onnan is megdöbbenő hirt hallottam); de egyebütt a papi hivatal is elenyésző csekély kivétellel alku tárgya: a ki többet ad, azé. Vannak nagy vidékek, a hol soha önérvényes, lelkiismeretes ember nem is pályázik.

Az egyházközsége től elvétve a választási jog, áthelyeztetnék, mint ajánlási jog az egyházmegyék kezébe és a kinevezés, vagy végső megerősítés joga az egyházkerületi közgyűléseknek adatnék. Egy ember kezébe bárki lenne is az, ezt a jogot nem adnám, mert az ismét másnemű visszaélésre, más korrupcióra vezetne: hatalmaskodásra egyfelől, szolgálai meghunyászkodásra másfelől; a mely utóbbit különben is az első zsinat jelölési törvénye már napfényre hozott.

Szó sincs róla, hogy ez a rendszer is tökéletes lenne, mert hát nem is alkot ember tökéleteset soha, legkevésbé ott, a hol a teljes igazságról van szó. Hanem a lelkipásztorok munkakörének minden ágára kiterjedő lelkiismeretes esperesi vizsgálat, — tudomást szerelve esetleg olyan ténykedéseiről is a helyszínén a lelkipásztoroknak (ha netalán valaha valahol volna ilyen), melyek szorosán véve törvény által előírva nincsenek, vagy legalább általában nem nagyon szokták a lelkészek komolyan venni és mindezekről kimerítő, hűséges jelentés az egyházmegyékhez, onnan az egyházkerületekhez: végre is több utat tudna nyitni az érdem jutalmazására, előléptetésre, mint az egyházközségek választása.

Jól tudom én, hogy az ennek alapját képező rendszer változás: az az egyetemes jellegű adózás tőlünk ma még beláthatatlan messzeségben áll, talán el sem érjük soha. Mert hiszen arra nézve a közgondolkozásnak kellene teljesen átalakulnia; át kellene hatnia ezt annak a tudatnak, hogy az egyház rendeltetése, célja egyetemes jellegű: Isten országának terjesztése, megerősítése e földön; e célra egyesített erővel kell törnünk; és ehez képest az egyes egyházakban levő jörend, a valláserkölcsei élet is nem annak az egyes községnek az érdeke csupán, hanem érdeke az egésznek és mivel baj esetén az az egyes egyházközség nem tud segíteni magát a most fennálló törvények és rend erejével, tehát az egyház egyetemének kell erre megadni a hatalmat.

Hát mondom, jól tudom én, hogy ezt az átalakulást mi meg nem érjük. De azt is tudom, mert nyilvánlátható, hogy mindaddig, míg ez el nem jön: minden szabadabb mozgás az egyházban, minden erélyesebb, tehát sikeresebb lelkipásztori munkálkodás; minden törekvés ezeknek jutalmazására hű képzelgés. „Hagyjatok fel minden reménnyel!”

Harasztos, 1898. jun. 28.

Nagy István,
ref. lelkész.

Egyházfegyelem — excommunicatio.*

I.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye lelkészi értekezletéről valaki „r. l.“ jegy alatt közleményt irt s a többek közt azt foglalta be tudósításába, hogy az egyházi fegyelem gyakorlása — az értekezlet véleménye szerint — a kirekesztésig soha sem mehet, mert sem az első keresztyén egyházban nem volt rá példa, sem a mai korban üdvös hatása nem lenne.

Erre Eröss Lajos kartárs úr egy kis helyreigazítást közöl, kimutatva, hogy a kirekesztést bizony használták az öskeresztyének, bár nem olyan módon, mint előbb az ótestamentomi zsidók s később a középkorban a pápisták az anathemat.

Megnyugtatóan addig is, míg a nevezett értekezlet ide vonatkozó munkálata vagy nyilvánosság elé, vagy az egyházkerületi értekezlet tárgyalása alá kerülne, közlöm, hogy ninesen nekünk ezen a téren az Eröss Lajos kartárs úrétól annyira eltérő véleményünk, mint az „r. l.“ jegy alatt író rövidke közleményből látszik. Legalább a múltra nézve tudjuk azt mi is, hogy az első keresztyéneknél szigorú egyházi fegyelmet gyakoroltak, s a kirekesztésnek is használták bizonyos módját, melyre munkálatunkban mi is hivatkoztunk, hogy pl. a nyilvános bűnösökkel vagy a megtérni nem akarókkal a hívek ne társalogjanak, éreztessék vele rosszaságukat, s több eféle. De afelett volt nézeteltérés köztünk, hogy vajjon az úrvacsorától való nyilvános eltiltás, vagy a forma szerint kihirdetendő excommunicatio megjavító eszközül szolgál-e mai időben, mikor pl. egy-egy presbiternek hivatalból való elmozdítása is annyi felebezésre, meg ügyvédi fogások alkalmazásba hozására ad alkalmat.

Egyébiránt lesz alkalmunk e felett Eröss kartárs úrral is még eszmét cserélni. Mi is nyilatkoztunk, más lelkészi körök is nyilatkozni fognak s az egyházkerületi értekezlet majd tervet készít.

Ezúttal csak annyit akarok megjegyezni egyfelől, hogy egyházmegyei lelkészi értekezletünk javaslata nem egészen úgy hangzik, mint az „r. l.“ rövid közleménye; másfelől, hogy a mi munkálatunk csak javaslat, mely még módosításokat szenvedhet. Végül, hogy én a magam részéről a múltra nézve nem vagyok ellentétben Eröss úrral, hiszen népiskolai kis egyháztörténelmemben régen szintén ezt irtam.

Az „r. l.“ jegy alatt író kilétét teljes bizonyossággal én sem tudom, de fölteszem, hogy az egyház-

* Emlékezni fognak Lapunk tisztelt olvasói bizonyára, hogy a 19-ik számban „r. l.“ a nagybányai egyházmegye közgyűléséről adván hirt, annak az egyházfegyelem gyakorlására hozott javaslatát is ismertette. Erre Lapunk egyik szerkesztője: E. L. a következő számban néhány észrevételt tett, a mire aztán „r. l.“ ismét válaszolt s a nagybányai egyházmegye javaslatát védelmezte. Abban az időben azonban Nagy-Bányáról részint az E. L. helyreigazítására, részint „r. l.“ tudósítására egy másik s talán a legilletékesebb kezezből származott cikket is vettünk volt, melyet csak azért nem közöltünk, mert érdemes írója azon óhajának adott kifejezést, hogy ha „r. l.“ válaszolna E. L. helyreigazítására: ez esetben az ő cikkét tegyük félre. Mi akkor ez óhajnak eleget is tettünk. Most azonban megbocsát nekünk a mi érdemes jó bátyánk, ha e félretett cikket lenyomatjuk. Szükségesnek tartjuk ezt azért, mert 1-ször ez a félretett cikk a nagybányai egyházmegye határozatát kissé más világításban mutatja be, mint „r. l.“ tudósítása és 2-szor azért, mert M. F. is hivatkozik a nagybányai javaslatra s némiképpen cáfolatába is bocsátkozik; holott talán ha Gergely Károly cikkét olvassa, a nagybányai javaslatot egészen más színben látja, mint eddig s minden megjegyzéstől tartózkodik, éppen úgy, mint E. L. is bizonyára tartózkodott volna.

Szerk.

történelemben, meg a bibliában öt sem tarthatjuk olyan járatlannak, mint a minőnek a helyreigazításból talán feltűnhetik.

Hanem hát úgy van az, hogy ha valamely összefüggő teljes munkálat szövegéből egy kis mondatot kiszakítanak, más értelmet tulajdoníthatnak neki, mint a minő tulajdonképpen.

Nagy-Bányán, 1898. május 30.

Gergely Károly.

II.

A belmissió aktuális kérdéssé kezd válni a mi egyházi életünkben is. Mindnyájan érezzük, hogy fokozottabb tevékenységet kell kifejtenünk, ha azt akarjuk, hogy egyházunk, az öt fenyegető ellenséges áramlatokkal szemben, ne csak vegetáljon, hanem lépésről-lépésre fejlődjék és viruljon!

Az egyházfegyelem okszerű kezelésének is az a rendeltetése, hogy elevebb életet öntsön az egyház testébe. Igaz, hogy fájdalmasan eshetik a megtévelyedettek, midőn az egyházfegyelmet gyakorló közeg műtökésével sebet üt a bűnös lelken; de az a kéz, mely e sebet ütötte, van hívátva és rendelve arra is, hogy az okozott fájdalmat csillapítsa is egyszermind. Méltó joggal állíthatjuk azért, hogy az egyházfegyelem is a belmissió egyik ága, a mely bennünket lelkészeket arra emlékeztet, hogy mi nemcsak a „világ világossága“, hanem egyúttal a „föld savai“ is vagyunk. E fontos kérdéssel szemben azonban igazán érezzük azt is, hogy a reánk váró feladat nagy és komoly; az eszközök azonban, melyeket e téren felhasználhatunk, minő csekélyek és kicsinyesek!

Mellözve e rövid cikkben az egyházfegyelem szónak etymológiáját, ennek eredetét, hogy az legelőször Pál apostol levelei nyomán, a régi latin egyházi atyáknál, leggyakrabban pedig Tertulliónál fordul elő: most csakis annak megvilágítása lesz e sorok feladata, hogy mennyiben gyakorolható az egyházfegyelem jelen napjainkban is sikerrel, hogy az a célnak valóban megfelelhessen?

Mielőtt azonban e kérdésre a feleletet megadnánk, egy rövid kitérést kell tennünk.

E becses lap hasábjain érdekes eszmecsere folyt mostanában a felett, ha vajjon már magában az apostoli korban előfordult-e az egyházfegyelem gyakorlása olyan alakban, hogy az egyenesen „kirekesztést“ vont volna maga után? A nagybányai egyházmegye lelkészi értekezlete úgy vélekedik, hogy erre tényleg nem volt példa. Csakhogy nem egészen így áll ám a dolog! Az apostolok nemcsak ajánlották szükség esetén, különösen az ál és hamis tanítókkal szemben, a kirekesztést, hanem tényleg is gyakorolták azt. Ott van rá a megfelelő példa Himeneus és Alexander eseténél, a hol e szavak: „*ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν*“ nyilván és egyenesen a kirekesztésre vonatkoznak. A jó öreg Károlyi ugyan a „*ἵνα παιδευθῶσι*“ szót így fordítja: „hogy megtanulják“, a mi azonban nem helyes. A szónak jobban megfelelő fordítása ez lenne: „hogy megfegyelmeztessenek“ sat. A fegyelem szó ugyanis az eredeti görög szövegben most *παιδεία*, majd *ἐπιτιμία*, majd pedig *τάσις* elnevezéssel fordul elő. Különböző szavak, de mind ugyanazon egy értelmet fejezik ki!

A másik kirekesztési eset János apostol közönséges 3-dik levele 9—10. verseiben fordul elő. Igaz, hogy itt nem az apostol, hanem Diotrefész gyakorolta a testvérek kirekesztését; de ez az eset is igazolja, hogy az apostolok korában tényleg volt kirekesztés.

Egyébiránt nagyon mellékes kérdésnek tartom azt, hogy az apostolok gyakorolták-e vagy nem a kirekesztést; a fődolog az, hogy az apostolok, különösen pedig Pál, szükségesnek tartották annak alkalmazását. Sőt ez utóbbi apostol (I. Kor. V. 9–11.) taxative felsorolja azon eseteket is, melyek okvetlen kirekesztést vonnak maguk után. Ezekre mondta aztán a 13-ik versben: „hogy vessétek ki a gonoszt közületek!”

Hogy azonban az egyházfegyelmet sikerrel gyakorolhassuk, tisztába kell jönnünk annak céljával és az eszközökkel is, amelylyel feladatunkat megoldani akarjuk.

A cél semmi esetre sem lehet a szigorú büntetés és rideg megtorlás, hanem a javítás és nemesítés. Az Idvezítő szavai szerint: „megnyerni a te atyádfiát“, a ki Istenre, az egyházra, reád s magára nézve elveszett volt: ez lesz az egyházfegyelem gyakorlásának legszebb és legméltóbb gyümölcse. Egy lelket boldoggá tenni; egy lelket, mely az Isten képmása és a melyet Krisztus megváltott: ez első és legközelebbi célja az egyházfegyelemnek a vétkezéssel szemben!

A cél szép és nemes, s ha elértük azt, érezzük azt az örömet is, melyet a tékozló fiu apja érzett, midőn bűnbe merült, de elveszett fia az édes szülei házhoz visszaérkezett.

Hát az eszközök, melyekkel a célt elérni akarjuk, vajjon minők lehetnek? Ez éppen a legnehezebb és legfontosabb kérdése az egyházfegyelemnek.

Az ó-szövetség népének szigorú és zord törvénye szerint, ha Izráel népének valamelyik tagja megbotránkozott életet folytatott, akkor az Ur felhívta mindazokat, a kiknek az Ő dicsősége szíven feküdt, követ ragadni és a szegény, nyomorult páriát egyenesen agyonkövezni. Sőt maga a bosszúálló Jehova mondta ki többször a szerencsétlen bűnös felett a halálos ítéletet és Izráel népe teljes szigorral végrehajtotta azt.

Az új szövetség népe azonban még a bűnösrel szemben is a testvéri szeretet alapjára helyezkedik s az egyházfegyelem gyakorlásánál azt kérde Pál apostollal: „avagy nem azokról tesztek-e ti ítéletet, a kik belől vagynak az Isten házába?“ Ez lenne a legszebb eszköze az egyházfegyelem gyakorlásának azon bűnösökkel szemben, a kiket az eleséstől megmenteni és az egyháznak ismét megnyerni akarnak. Ne feledjük el azt sem, hogy mi királyi papság vagyunk az elesett emberiségre nézve. Főnséges kiváltságunk, nemesi oklevelünk épen az, hogy a fegyelem okszerű alkalmazása által azt akadályozzuk meg, hogy a bűnös ne semmisüljön meg végképen, hanem hogy megmentve legyen. „Ne ítéltetek, hogy ti is ne ítéltessetek!“ mondja az Idvezítő. Szeretettel ítéltetek! lenne a viszhang, melyet az úr szavaira válaszul adhatnánk. A szeretet lesz a legbiztosabb eszköze az egyházfegyelem gyakorlásának. E nélkül nincs igazi egyházfegyelem sem az egyházra, mint erkölcsi testületre; sem a bűnösre, mint egyedre nézve. „Megnyerni a te atyádfiát“ ez lesz az egyházfegyelemnek legszebb, megfizethetetlen gyümölcse!

De hát melyik lesz a szeretetnek azon eszköze, mely által a bűnbemerültet meglehessen nyerni? E téren két különböző, sőt egymással majdnem homlokegyenest ellenkező irányzat áll szemben az egyházfegyelem eszközeinek megválasztásánál.

Az egyik irányzatot követők az egész egyházközség egyeteme, vagy annak képvisellete, p. o. a presbiterium által nyilvánosan akarják gyakoroltatni azt. Kálvinnak összes ide vonatkozó művei ez irányzat mellett foglalnak állást, melynek leghűbb képviselője Németországban Nitzsch egyháztörténetirő volt. A kál-

vinismusnak legbuzgóbb hívei mind ebbe a táborba tartoznak, mint a mely valóban legjobban megfelel az apostoli korszak gyakorlatának és teljesen bibliaszerű is.

A másik irányzat követői nem akarják, hogy az egyházfegyelem gyakorlása a lelkésznek, mint a gyülekezet erkölcsi örálójának, egyéni munkálkodása körén túl terjedjen. A személyi befolyásra fektetik a fősúlyt. Az igehirdetést, a tanítást tartják legalkalmasabb eszköznek. Ez irányzat képviselői a reformátorok közül Zwingli és Bullinger voltak. Ilyen értelemben már a lelkész mindég egyházfegyelmet gyakorol valahányszor csak hirdeti az igét.

A mi már most az egyházfegyelem gyakorlásának módját illeti, a reformáció első századában, midőn a hívek erkölcsi tiszta életére olyan nagy súly volt fektetve, két féle egyházfegyelem volt érvényben. Az egyik volt az: excommunicatio minor, midőn a bűnös az urvacsorától, a közistenitiszteleten való megjelenéstől eltiltatott, vagy pedig adminisztracionális jogok, p. o. választás és választhatástól megfosztatott. A másik pedig az: excommunicatio major, midőn a megátalkodott bűnös a gyülekezetből nyilvánosan kirekesztetett. Az azonban tény, hogy a büntetés kiszabása a bűnösrel szemben mindig a minori ad majus történt meg.

Mellőzve már az egyházfegyelem gyakorlásának történelmét, a mint az később az idők folyamán módosult, minket közelebről már az a kérdés érdekel, hogy egyháznak jelen viszonyai közt sikerrel mennyiben gyakorolható az?

Mi lelkészek e tekintetben nehéz és komoly, de szép és magasztos feladattal állunk szemben. Kötelességünk ört állani, hogy mindenek ékesen és jörenddel folyjanak közöttünk. Ez éber őrállás sokszorosítva kötelez bennünket az új megváltozott viszonyok közt. Az állami omnipotencia sok olyan eszközt kivett kezünk közül, melyet eddig e téren sikerrel felhasználhattunk. Most már igazán körültekintőknek és vigyázóknak kell lennünk az eszközök megválasztásánál. De bármilyen legyen is ez eszköz, melyet a lelkész a hibázó egyházzal szemben használ, arra ügyeljen, hogy az mindég bibliai alapon nyugvó legyen. Magából az egyházfegyelem fogalmából is önként következik ez. Csakhogy aztán valóban gyakoroljuk is ezt a bűnösrel szemben. Ha mi feladtuk e jogunkat: akkor elvesztettük a gyülekezet tagjaira befolyásunknak egyik hathatós eszközét. Az egyházfegyelem gyakorlása, világos jelé tevékeny és életteltjes egyházi életünknek. Sajnos, de megdönthetetlen igazság — mely azonban reánk nézve tanulságul szolgálhatna, — hogy a legújabb időkben alakult szekták, p. o. nálunk a baptisták és nazarénusok is, az egyházfegyelem szigorú alkalmazása által is sokat hatnak követőikre és ez által is toborzzák magok köré az embereket. Ez is egyik intő jele az időnek, hogy mi is résen legyünk. A tespedés és tétlenség e téren is bizonyosan erkölcsi halált szül. Nekünk pedig a tevékenységnek kell éltető elemünknek lenni! A protestáns lelkési kar felette szükös anyagi viszonyok között él. Nincsenek dominiumai, hogy azok nagy jövedelméből, pénzzel, bőkezű ajándékozással, minél több hívet szerezzen és ha kell proselitáskodjék. Egyedüli befolyása az övéire tisztán erkölcsi alapokon áll. Feltékeny gondal örizzük és becsüljük meg hát ez alapot, mint befolyásunknak egyedüli és leghathatósabb tényezőjét. Vissza azért a reformáció korában sikerrel gyakorolt egyházfegyelemhez!!

M. F.

TANÜGY.

Üdvözlő beszéd,

melyet a heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegyei tanító-egylet közgyűlésén Kisújszálláson, 1898. év július hó 14-ikén elmondott
Gulyás Lajos, kisújszállási ev. ref. lelkész.

Tisztelt Közgyűlés! Szerencsésnek tartom magam, hogy mint ezen egyház egyik lelkipásztora, mint a kisújszállási ev. ref. egyház elemi iskoláinak és mint az egyházmegye tanügyi bizottságnak elnöke, üdvözölhetem egyházunk nevében a tisztelt közgyűlés tagjait, üdvözölhetem a tanítóegyletet, melyhez minden lelkipásztornak közel állónak kell érezni magát, miután egy a cél a melyre törekszünk, a nép művelése, felvilágosítása, erkölcsi nemesítése, Istentől ajándékozott lelki és testi erőinek olyan irányú kifejtése, hogy azok által képes legyen egyéni és családi jólétének munkálására s hivatásának az egyházi és társadalmi élet mezején becsületese és üdvös betöltésére. Én az egyházmegyében elfoglalt állásomnál fogva, még közelebb állónak, még szorosabb, hogy úgy mondjam rokoni kötelekkel érzem magam összefűzöttnek, miután tudom, hogy a tanügyi bizottság, csak a heves-nagykunsági egyházmegye tanítói kara, minden egyes tagjainak, szakavatott, buzgó és lelkiismeretes munkássága mellett, érhet el a népnevelés mezejére óhajtott sikert. Jó tanító nélkül, nincs jó iskola. A felügyelet kitűnő tanítói kar nélkül olyan, mint a vezér sereg nélkül.

De eltekintve a személyi vonatkozástól, csupán mint magyar ember, csupán mint református ember is, melegen üdvözlöm a tanítóegyletet, mert a milyen mélyen megvagyok győződve a felől, hogy boldog haza, viruló egyházi élet, népnevelés nélkül képzelhetetlen; épen úgy hiszem és vallom azt is, hogy ha az egyesülés minden nemes mezején az egyházi és társadalmi életnek üdvös hatása: ennek a tanügyterén is csak áldott eredménye lehet.

Tisztelt Közgyűlés! Kétségtelen igazság az, hogy a tanítás, a népnevelés mezején, egyedül a tapasztalatra, gyakorlatra támaszkodni, nem egyéb szerencsétlen kísérletezésnél, mely egész nemzedékeket tehet testi és lelki nyomorékká; ámde kétségtelen igazság az is, hogy hogy csupán elvont abstract elméleteleket akarni rendezni a tanítás és nevelés ügyét, veszedelmes merénylet a zsenge nemzedék testi és lelki képességei ellen. Az elmélet és gyakorlat csak karöltve teremhet hasznos gyümölcsöt a nevelés és oktatás terén. De épen ezért nagy lelki gyönyörűségemre szolgál, ha nem csak az elmélet hatalmas emberei, a kiváló szaktudósok, hanem a gyakorlat emberei is hallatják szavakat, az eszmék, az elvek, az irányok tisztázása érdekében; nagy lelki gyönyörűségemre szolgál, hogy önök sem akarnak egyedül a gyakorlati téren maradni, mely végre is felületese egyoldalúságot szül, hanem a mély elméleti vizsgálódások tengerébe is elakarnak merülni, hogy így az elmélet és gyakorlatban, a gyakorlat az elméletben nyerjen üdvös irányítást és támaszt.

Szükségesnek tartom ezt különösen azért, mert bármennyire haladt is korunkban a nevelés és oktatás tudománya, nem hiszem, hogy volna csak egyetlenegy a nevelés és tanítás ügyével komolyan foglalkozó ember, aki azt merészelné állítani, hogy ezen a téren már tovább fejlődésről, haladásról beszélni lehetetlen. Nem akarok itt mélyebb és terjedelmesebb fejtegetésbe bocsátkozni, de úgy vélem, nem alaptalanul teszem mostani

nevelési és tanítási rendszerünkre azt a megjegyzést, hogy az a kedély- és érzelemvilágnak, a jellemképzésnek rovására és nem kevés hátrányára a testi élet fejlesztésének, túlzottan nagy súlyt fektet az értelmi képzésre, az ismeretek elsajátítására, pedig helyesen mondja a modern népnevelés lángeszű vezérfia, br. Eötvös József „Az ember való becse, nem eszének, hanem akaratának erejétől függ, kiből hiányzik, azt nagy elméleti tehetségek csak gyengébbé teszik s nincs szerencsétlenebb, sőt néha alábbvaló teremtés a világon, mint a nagy ész, melynek a jellem nem felel meg.“

De legyen bármint a dolog, az kétségtelen, hogy a nevelés és oktatás terén is haladnunk kell. És ha már Európa nagy és művelt népei között vezérszerepet nem vihetünk, legalább lépést kell velük tartanunk; a nevelés és oktatás komoly észleletekkel és fáradságos vizsgálódásokkal, felfedezett nagy igazságaival magyar nemzeti és erőteljes református szellemünk teljes épségben tartása mellett, iskoláink életét meg kell termékenyíteni, hogy kerüljenek ki onnan ne csak sok ismerettel bíró, hanem önállóan gondolkodni tudó, szabad meggyőződés alkotására képes, szilárd, tiszta jellemű hazafiak, honleányok és egyháztagok.

Ismételve üdvözlöm a tisztelt tanítói egyesületet, mint a nevelés és tanítás-ügy hivatott és illetékes munkásait és működésére a minden kegyelem Istenének áldását kérem!

KÖZÉLETÜNK.

Lelkészeiktatás Nagy-Szekeresen.

Szép és lélekemelő ünnepély folyt le f. hó 10-én a szatmári egyházmegyében levő nagy-szekeresi egyház kebelében, midőn a gyülekezet a korán elhunyt derék lelkész Kovács Károly helyére egyhangúlag meghívott ifjú lelkészét iktatta be *Dávid Sándor* személyében.

A beiktatást *F. Varga Lajos*, az egyházmegye költői lelkületű jegyzője végezte, mint a gyülekezetnek felügyelő lelkésze. Megjelentek a templomban a gyülekezet nagyjai és kicsinyei, köztük Isaák Dezső egyházmegyei gondnok családjával. A gyülekezet éneklése után *F. Varga Lajos* tartott magas szárnyalású beszédet, buzdítva az ifjú lelkészt a magasztos pálya hű betöltésére, intve a gyülekezetet s különösen annak presbyteriumát az Ur utain való forgolódásra.

Ezután az ifjú lelkész tartotta meg magvas be-köszöntőjét, mely mind tartalmánál, mind előadásánál fogva, a jelenlevők teljes meglepedését érdemelte ki. Meglepedésült minden arcon a gyülekezetben, mely az elhunyt lelkésznek méltó utódjára talált a meghívott ifjú lelkészben.

Ennek végeztével új és szép jelenet következett. Fülöp Gáspár főbíró s presbyter a gyülekezet érzelmét tolmácsolva, szívből jött szavakban köszönte meg *F. Varga Lajos*nak, mint felügyelő lelkésznek a gyülekezet érdekében tett munkásságát; ünnepélynek mondja az ő megjelenéseit és ott tartott beszédeit, melyek drága gyümölcsöket termettek a gyülekezet vallás-erkölcsi életében.

Erre *F. Varga Lajos* meghatottan válaszolt, kijelentvén, hogy a miket tett, azokat készséggel és önzetlennül cselekedte, s csak öröm tölti el szívét-lelkét, ha szerény munkájával valamit használhatott.

Végül megáldotta az egész gyülekezetet.

A szívből jött szép szavak természetesen senkinél sem tévesztették hatásukat.

Majd a szokásos presbyteri gyűlés, hivatal és vagyon átadás és *Isaák Dezső* magyaros vendégszerető házában kedélyes ebéd fejezte be a szép ünnepélyt.

r. l.

IRODALOM.

Az úri ima. Egyházi beszédek elő- és utóimákkal. Irta *Kecskeméti Ferenc*, békési ref. lelkész. Ára füzve 80 kr. Békés, 1898. Véver Oszkár kiadása. 149 l. Szerző e művében az úri ima magyarázatát adja azon beszédek átdolgozásában, melyek „Az evangélista“ című lapjában megjelentek. Az egész úrimát tiz részletben világosítja meg számos, az előszóban megnevezet kütfők nyomán. Az imádságok imádságának magyarázata mindenkor véghetetlen lelki haszonnai jár, szerző tehát jó munkát végzett, mikor ezt tette. Műve nem annyira elmondásra, mint inkább olvasásra van szánva s így e könyv „mintegy templomot akar bevinni azok házába, a kik vagy olyan helyen laknak, ahol templom nincs, vagy egészségi vagy más okokból templomba nem mehetnek“. E cél szerint e könyv minél szélesebb körben leendő elterjedésre számít. Csinosan, tiszta nyomással van kiállítva.

Népszabadság. Egyházi beszéd. Elmondta Sárospatakon *Novák Lajos* theol. tanár és főisk. lelkész. Szerző sajátja. Sárospatak, 1898. 17 l. Novák e beszédet az 1848. évi márc. 15-ikének ötvenedik évfordulati napján tartotta. Textusa Ézs. LXII. 10–12. Propositionja: Mit hirdet Ézsaiás a népszabadságról? Felosztása: 1. hogy a népszabadság útait magok a kiváltságosak, mint próféták készítsék meg; 2. hogy szabadulást, szabadságot annak a népnek nyujt az úr, a mely arra méltó és érdemes. Nagyon szépen, valóságos ihlettel van e beszéd megírva s olvasás közben is úgy érezzük, mintha szárnyaink nőnének s együtt repülnénk felmagasztosult szerzőjével a népszabadság fenséges hazájába. Hát még Novák megragadó szónoklatával előadva mennyire hathatott!? Ajánljuk a hazafiú érzésnek ezen fényes kilobbanását olvasóink szíves figyelmébe.

Felhívások. A *győri* ev. ref. egyház vesztélyes állapotban lévő imaháza helyett templomot akar építeni s e célból adakozásra hív fel minden jó magyar szívet. A kérelmet hathatósan támogatják Antal Gábor püspök és Tisza Kálmán egyh. ker. főgondnok. Mi is a legmelegebben ajánljuk úgy a gyülekezetek, mint egyesek áldozatkészségébe! A kegyes adományok a lelkészi hivatalhoz küldendők. — **A nemzetközi gyermekvédő kongresszus** előkészítő bizottsága József főherceg védnöksége alatt megalakult Budapesten, hogy intézkedjék az 1899. évben sept. hóban hazánk fővárosában tartandó nemzetközi gyermekvédő kongresszus ügyében. A tagsági díj 5 frt, paedagógusok és intézetek számára 2 frt 50 kr. Ezért a kongresszuson résztvevők részüknek az ily alkalmakkor szokásos mindennemű kedvezményben és kapják mintegy 50 iv terjedelemben a kongresszus naplóját.

Magyar harmonia. Sopran, Alt, Tenor és Bassus szólamokra írt karénekek szemelvényes gyűjteménye.

I. köt. Iskolai vegyes karok számára szerkesztette Deák Gerő. Ára 90 krajcár. Szászváros 190 l. A könyv célja, hogy általa a középisk. énektanításban a nemzeti elem intensivebben érvényesüljön, mint eddig és hogy benne a középisk. életben előforduló kiválóbb alkalmakra minél több megfelelő ének álljon. A könyv mindkét célnak teljesen megfelelő; hat szakaszban 83 dalt foglal magában különböző, mind nevezetes költőktől és zeneszerzőktől. Mint nemében nálunk egyetlen és megbízható, jó munkát szívesen ajánljuk.

Megjelentek: A *tiszántúli ev. ref. egyházkerület* 1898. máj. 11–14-én tartott gyűlésének **jegyzőkönyve** *Zsigmond Sándor* egyházkerületi főjegyző gondos szerkesztésében. A jegyzőkönyvben egy eddig nem használt, új technikus terminussal találkozunk. *Gymnasiumainkat* ugyanis általában *középkiskoláknak*, *debreceni ev. ref. főgymnasiumunkat* pedig *főiskolának középkiskolai tanszakának* nevezi. Nem hisszük, hogy ez új műszóban az egységes vagy egységes jogositású középkiskola veti előre árnyékát, de ha úgy volna is, mindaddig, a míg törvényben is, tényleg is többféle középkiskola létezik, már csak a zavar elkerülése végett is szükséges, hogy mindeniket a maga nevével nevezzük. Csak maradjunk meg tehát mi *gymnasiumaink* mellett, úgys valószínű, hogy az, mint törzs, minden középkiskoláskodó experimentumot túl fog élni. — **A Protestáns Szemle** f. évi 6-ik füzet, mely emlékkönyv a Magy. Prot. Irod. Társaság 1898. máj. 31. és jun. 1. Kolozsvárt tartott második vándorgyűléséről s mint ilyen a gyűlési beszédeket, felolvasásokat és egyéb jelentéseket tartalmazza. — **Prot. Pap** 1898. 6-ik sz. Tartalma: Elő fohászok, Válasz a „Hajnal“ szerkesztőjének. Vass Tamás. Speculum veritatis (polemia a „Hajnal“ K. D. Ezekén kívül számos szép beszéd, ima és a folyóirat szokásos mellékrovatai. — **Magyar írók élete és munkái.** Szinnyei József. 50 füzet. Magában foglalja a Kläger—Koch címszavak közé eső írók életrajzát és műveit. — **Magyar Tájéskötár** Szinnyei József II. köt. 3 füzet. A röte—szalad címszavak közé eső szavakat adja. — **Iskolai tornaversek.** Irta Vaday József nagyvárad községi tanító, a kinél kapható. Ára 35 kr.

Képes Családi Lapok 29-ik számának tartalma: A bohóc lelke. (Regény). Rudnyánszky Gyula — Megítél a világ (költ.) Simó Ferenc. — Vanda (elbeszélés) Czettler Rezső. A válasz. Staroszlowszky L. Jenő. — Egy gyöngye jellem. Dárday Ernesztina. Lepke volt az. Vári Olvasztó Ferenc. — Fényes csillag. Kósza Bandi. — Falusi történet. Pécsi D. Anzelm. — A régi Alexandria. Vértesi Károly. — Melyik győz? (Svéd regény) Fordította K. Benicky Irma. — A hét tükre stb. rendes heti rovatok. Mellékletül a „Hölgyek Lapja“ s regény melléklet. A Képes Családi Lapok előfizetési ára a Hölgyek Lapjával és regény melléklettel egész évre 6 frt félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. kiadóhivatal: Budapest, V. ker. Vadász u. 14. sz.

A „**Vasárnapi Ujság**“ július 17-iki száma 22 képpel s a következő tartalommal jelent meg: „Kossuth Lajos arcképe Pestmegye gyülestermében“ (képpel Roskovics Ignác festménye után). — Szász Béla költeményeiből: „A kőkoporsó“; „Hajnalban“. — Regénytár: „Dáma.“ Történeti körkép. Irta Baksay Sándor (Kinnach László rajzaival). — „Kétlábu Farkas“. Re-

gény. Irta Karazin Nikolajevics Nikolaj. Oroszból fordította Ambrozovics Dezső, — „Salomy Jane csókja.“ Elbeszélés. Irta Bret Harte. Angolból fordította S. A. (képekkel). — „Az új országház falfestményei.“ (Képekkel Jantyk Mátyás és Dudits Andor pályanyertes vázlatai után.) — „A Bourgogne elsüllyedése“ (képekkel). — „A neuheimi fürdő, Erzsébet királyné üdülőhelye (képekkel). — „Bogumilok és a magyarok“ báró Malcomes Bélától. — „Szász Béla“ (arcz képekkel). — „Képek a háborúból“ (képekkel: Camara hajóhada a szuezi csatornában; A cavitei csatában tönkrement spanyol hajók roncsai, stb.) — „A magyar atletikai klub viadala“ (képekkel Divald fényképei után). — „Kerékpár versenyek“ (képekkel Erdélyi és Dunky fivérek fényképei után). — Irodalom és művészet, Közintézetek és egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok. A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre 2 frt, a „Politikai Ujdonságok“-kal együtt 3 frt. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest IV., Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap“, legolcsóbb ujság a magyar nép számára, egész évre csak 2 frt 40 kr., félévre 1 frt 20 kr.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

60. Adatok

a füzeggyarmati ev. ref. egyház történetéből.

(Vége.)

1874—76-ig gondnok Gacsári András volt. Az ő idejében építettett az egyház magtára = 581 frt 70 kr. 1877-ben gondnok Kontra János idejében a papi lak fedélzete újonnan készítettett = 955 frt 34 kr. 1881-ben Csató István gondnokságában a templom tetőzete egészen újonnan készítettett s zsindelezetett = 4725 frt 85 kr. Ez építési költségbe, mely különben kivetés útján folyt be, használtatott fel úgy a néh. Bondár István végrendeleti 100 frt, mint néh. özv. Kardos Andrásé szintén végrendeleti 300 forint hagyomány összege. 1882-ben fizettetett meg a debreceni főiskola javára „átalaktiási költség“ címén még 1852-ben tett ajánlata az egyháznak: 1325 pengő forint. 1884-ben a 6-ik tanítói állomás létesítettén, tanítói lakul megvétetett a Balogh Sándor-féle ház és telek 2100 frton s különálló tanterem építettett: 1388 frt 85 kr. 1886-ban B. Nagy Sándor gondnok idejében épült a gondnoki szoba a magtár épületéhez ragasztva. Ide fordított a néhai Csató Sándor özvegye néh. Fodor Rebeka 100 forint hagyománya. 1887-ben felállítottván a 7-ik tanítói állomás, a növendékek egy évig egy ideiglenesen vett házba helyeztetek el, számukra s tanítói lakásul 1888-ban Homoki István gondnokságában emeltetett új épület az u. n. Erdős Mihályné-féle telken túl a Gáton, vételár és építési költség 4691 frt 61 kr., ugyanitt tehén- és disznóól épült 505 frtért.

1890—91-ben a templom boltozata és ivei, melyek még az 1834-ik évi földrengés folytán megrepedeztek s már-már életveszélylyel fenyegető nyilásuakká válván, vasbekötések által — és sikeresen — megerősítették a fáradhatlan és lelkiismeretes buzgalmu Homoki István gondnoksága idejében, ki ma is gondnok már másod ízben. A templom belől fehérre meszeltetett, a fedélzet körül cink-csatornát, a torony és templom villámhárítót nyert; a köburkolat kijavítottatott, a fel-

járók a torony alatt vasrostélyos, keleti oldalon pedig fából készült csinos rostélyzatu s festett ajtókkal láttattak el. A kisebbik vasrostélyzatu ajtót Berg József ág. hitv. bérlő saját költségén 50 frtért készítettette, a nagyobbik árához pedig Homoki József akkori presbyter 35 frttal járult. Belől a templomban a székek újonnan festettek, ugyszintén a szószék, urasztala és a papszék aranyozással diszitve. Homoki János akkori közs. bíró az előljárók székének külső flóderozását saját költségén eszközölte, Huszár Sándor és neje a keresz-telő medencét 25 frt kiadással újonnan készítettették s aranyoztatták. A szószéket Szilágyi Márton lelkész és neje Szabó Ida 35 frt 71 krba került rojtos bársony terítővel vonatták be; szóval az egész templom és torony kívül és belől e gyökeres javítás által egészen új ábrázatot öltött. Került e nagyszabásu javítás 8626 frt 47 krba. Ez összeg fedezésére az egyháztal-gokra vagyoni állásukhoz mérve kivetett templomjavi-tási adóból befolyt 5557 frt 33 kr., a még fedezetlenül maradt 2949 frt 14 kr. a lelkes közbirtokosság az ugarföldből elszakasztott terület haszonbéréből — mint a harangok beszerzésénél is tette — törlesztette le. Bevégeztetvén e két nyarat igénybe vett templomjavi-tási munkát e sorok írója tartott 1891. nov. 15-én hála- és örömmünnepelet, alkalmi beszédének alapigéül a torony homlokzatára írt s fentebb már jelzett bibliai szavakat véve fel. 1892-ben épült a lelkési udvaron egy különálló csinos kápláni szoba s magtár Nagy A. János gondnokságában 1003 frt kiadással, mely összeghez alólírott lelkész a sajátjából 200 frttal járult. 1894-ben a 8-ik tanítói állomás létesítettén, lakásul vétetett közel a lelkészlakhoz a Tossál-féle ház és telek 2150 forintért, különálló és az újabb kívánalmaknak teljesen megfelelő tanterem építettett 1875 frtba kerülve. Ugyanez évben Gyáni Ferenc gondnokságában építet-tett a kisebb leányiskola, gondnoki szoba s magtár között eddig haszon nélkül hevert kis területen egy bolthelyiség 350 frtért. Az egyház falkolájának egész területe is ez évben vétetett körül léckerítéssel 150 frt kiadással. 1896-ban a gáton inneni kisebb leányiskola udvarán épült egy cserépfedélű ol és szükséghely az isk. gyermekek részére: 598 frt 80 kr.

Népesség.

Hogy Gyarmat népessége a török pusztítások ide-jén s még a XVIII-ik század elején is felelet hullámozó lehetett, az a hazai történelem alapján is ismeretes mostoha viszonyokból önként következtethető, de hogy lakosai mindnyájan magyarok és a reformáció elterje-dése után csakhamar kalvinisták valának, minden két-ségen felül áll. Hogy Gyarmat nem lehetett valami csekély lélekszámmal bíró község és egyház, bizonyítja azon körülmény, hogy a mult század 70-es éveiben több ízben folyamodtak a reform. vallásu lakosok új templom építhetésére kir. engedélyért, s habár ezt meg nem nyerhették is, de a helyszíni vizsgálatra kiküldöt-tek magok is beismerték, hogy templomuk a népesség arányához képest kicsiny és szűk, ezért portikusok — templom nagyobbító helyiségek — építésére két ízben is engedélyt kaptak; bizonyítja továbbá az is, hogy mig a török uralom megszűnése s a szathmári béke után beállott nyugodtabb viszonyok között bűvöhelye-ikről visszatért lakosok közül a szomszédos Kis- és Nagy-Harang, Cséfy, Pázmány, Ösveny, Bucsa és Ecség lakói — helységüket többé vissza nem állíthat-ták, — Gyarmat népesebb voltánál, összetartó erejénél fogva az ujrászervezkedésre, a ki- és felépülésre ma-

gában nagyobb képességgel birt, mit a fokozatos fejlődés s lassanként virágzó állapotra jutás fényesen be is igazolt.

Nem találtam a multból a rendelkezésem alatt levő iratokban adatokra, feljegyzésekre, melyek a népesség létszámát csak koronként is, annyivalinkább évről-évre kerek számokban kitüntették. Gacsári István is csak e század 2-ik negyedéből 5 évről szóló kimutatást jegyzett fel idevonatkozólag krónikájában.

Eszerint 1833-ban a lelkek száma volt 4270; 1830-ban 4329; 1835-ben 4447; 1836-ban 4398 — az apadást ez évben az akkor dühöngött cholera okozta 191 újszülöttel szemben 243 halott volt. 1837-ben 4417; ágyszám 900-on túl; iskolás gyermekek száma 500-hoz közel.

Ettől kezdve 1850-ig nem mutatható ki az évi lélekszám, noha régi szokás szerint új év első reggelén ki kellett annak hirdettetnie; bizonyára elhanyagoltak a hirdetési iverk. 1850-től azonban az iverk pontosan megőriztetvén a népesség minden évről kimutatható a születettek és halottak számának egybevetéséből származó s a szaporulatnak vagy fogyásnak az előző évi létszámhoz adott eredményeként.

Talán felesleges munkát végzek, — némelyek véleménye szerint — de mégis részemről nem tartom mellőzendőnek, ha emlékezet okáért, a néphullámzás s a statisztika érdekessége iránti tekintetből is ide iktatom 1851-től maig — habár csak 5 évenként — az egyházközség létszámának kimutatását, elhagyván inkább a születettek, halottak s házassultak számának is külön kitüntetését.

1851-ben lélekszám 4890; 1856-ban 4996; 1861-ben 4960; 1866-ban 5175; 1871-ben 5415; 1876-ban 5185; 1881-ben 5579; 1886-ban 5922; 1891-ben 6708-kik közül a községünkhöz tartozó gazdasági és uradalmi területeken mintegy 1502 reform. vallású lélek lakik 1896-ban 6995. Ily gyors szaporulat, mint az utóbbi 10 év alatt, évtizedeken át nem tapasztalható. Oka ennek az a körülmény, hogy a volt Sárret szántófölddé válván, annak nagy területén okszerűen berendezett gazdasági majorok állottak elő, benépesítettvén cselédekkel. Iskolakötelesek száma 667; iskolába járt 518; ismétlő tanköteles 305, iskolába járt közölök 209.

Valláserkölcsi élet.

Mint az anyakönyvek első kötetének végén 1790—1819-ig szóló feljegyzések mutatják a paráznak, házasságtörők, részegeskedők, veszekedők, templomkerülők, ünneprontók ellen szigoruan alkalmaztatott az egyházi fenyték, mely erkölcsi feddsben s poenitentia tartásban állott. Ez egyházi fenytékekkel sujtottak között egy egymással hit nélkül élt pár neve is olvasható.

Ekkor még talán csak egy ilyen volt az egész egyházközségben! Bezzeg van ma százig menő is!

1819-től kezdve azonban nem találtam ilyenmő feljegyzésekre. Hihetőleg ezután is gyakoroltatott, de ugy látszik a XIX ik század ébredő szellemének terjedésével és annak hatása alatt mindinkább lazult a botrányos életűek valláserkölcsi ellenőrzése s velők szemben az egyházi fegyelem alkalmazása, mig nem végre teljesen meg is szűnt.

Az egyéni szabadság jogai s ezek alapján annak nagyon is túlhajtott érzete az ilyen eljárást véleményem szerint ma már lehetetlenné is tette.

Ujabb időben, különösen a legutóbbi 15—20 év alatt sok gyom és tövis burjánzott fel a valláserkölcsi élet mezején, sok az elszomorító, megbotránkoztató

látomány e téren. De az árnyak mellett fénypontok is vannak. Egyházam tagjainak nagy többsége isteni félelem, vallásosság, egyházas érzület, földmívelőkhöz illő puritán erkölcsök szempontjából a mai állapotokhoz képest kifogás alá nem jöhet. Mire mutat az az áldozatkészség, melylyel csak a közelebbi években is a szabadiskoláztatásra, iskolák és tanerők szaporítására, új harangok beszerzésére, templomunk gyökeres javítása és szépítése, orgona építésére stb. annyi ezrekre rugó összeget áldoztak hveink, hanemha arra, hogy az apáiktól öröklött buzgóság, az egyház iránti szeretet sziveikben még elevenen lüktet. Az egyházi élet felvirágoztatására, az iskolai ügyek elébbvitelére nem sok egyház tett és áldozott annyit, mint rövid 10 év alatt a füzesgyarmati. Facta loquuntur! Adja Isten, hogy ez a vallásos szellem, tettekben nyilvánuló áldozatkészség soha ne lankadjon közöttünk, soha ki ne haljon a keblekből!

Igaz, hogy az állami s mindennemő folyton szaporodó teherviselés, a mezőgazdasági lehangoló viszonyok napjainkban éppen nem kedveznek, sőt bénítólag hatnak az Ur Sionának építése körüli buzgóságra; az anyagiság, a testiség háttérbe igyekszik szorítani a vallás idealismusát, az erkölcsök tisztaságát, a divatba jött sectáskodás megbontani célozza szép és dicső multú egyházunk egységét, de erős hitben vagyok affelől, hogy mindezen fenyegető bajok és jelenségek csak időszerűek s ha egyházunk jobbait őseink buzditó példái lelkesítik ezutánra is; ha az önfentartás küzdelmeiben megedzett erőink kifejtése, a józan protestáns szellem, az evangéliumi szabadság s tiszta meggyőződés, hit, remény és szeretet — párosulva az önzetlen hazafisággal — lesznek továbbra is fenn és összetartó erényeink, jellemző tulajdonságaink, szent és erős kapcsolatok közöttünk: akkor ezen a mi egyházunkon, általában evangélium szerint reformált anyaszentegyházunk egyetemén, mint a mely különben is egy szabadelvű, egy felvilágosodott, mivel jogállam keretébe leginkább beillik, annak céljaival összeütközésbe nem jő, sőt vele párhuzamosan haladni igyekszik — a mi evang. reformált egyházunk egyetemén s abban a mi egyházunkon is, — mondom — csapkodják azt a kornak akármily ellenes áramlatai, „a pokol kapui sem vehetnek diadalt.“

Még csak azt emlitem meg, hogy az új egyházpolitikai törvények életbelépése óta 3—4 eseten kívül minden új házaspár eljött az Ur oltára elé is, hogy szive választottjával megkötött frigyére a holtig tartó hűségére és szeretetre kötelező vallásos esküvel tegye fel az ékes és szép koronát, nemcsak, hanem előzőleg a templomi szószerűből való szokásos hirdetést sem sem mellőzik el hveim, jelöl annak, hogy vallásukhoz, szeretett egyházukhoz mind halálig hűek kívánnak maradni bármilyen emberi s világi intézkedésekkel szemben is.

Nem is keresztyén az, ninesen abban ép és romantlan szív, ki életének legkomolyabb, legfontosabb lépését Isten és az ő áldásának óhajta és vétele nélkül elég vakmerő megejteni. Az ilyennek házassága szószerinti értelemben „Isten nélkül való“, az ilyen házasságok nem mondhatják joggal egymásnak ősi szokás szerint: „én hites társam vagy te“, mert hitet s ennek alapján vallásos esküt nem tettek, holott esküt a királytól kezdve le a legutolsó császárig minden ember tenni szokott.

Bezárom most már eme munkálatomat, melynek adatait gyaroló erővel bár, de híven igyekeztem összeállítani s mely adatok nagy részének a multa vonatkozó

följegyzéseért tudós és serény elődöm Gacsári István munkás emlékének tartozom köszönettel. Folytassák majd az utódok.

Én, mint ez időszerinti örállója az Ur e helyen épült Sionának, azon forró óhajfással teszem le a tollat: Adja Isten, hogy ez egyház minden tagját, nagyjait és kicsinyjeit, tehetősebbjeit és szegényeit egyiránt az a vallásos buzgalom, az az erős kálvinista hit, az az összetartás, tevékenység és áldozatkészség lelke hassa át és élessze a jövőben is, melylyel apáink tündökölték előttünk az egyházi élet minden ügyei körül s melylyel a jelen nemzedéknek sincs oka idáig pirúlni az ősök szelleme előtt, mert tőle telhetőleg követni sietett azt az alkotás és haladás terén, hogy így, mikor mi már, — mostani balandók csak porok és hamvak leszünk, egy század, vagy több idők multával utódaink a mostaninál szebb, vonzóbb és nagyobb erőteljességre valló képből mutathassák be e mi kedves örökségünket: drága egyházunkat a nyomukba lépő maradékok előtt!

Isten védje, oltalmazza, tartsa és virágoztassa fel az ő lélekben és igazságban imádóinak e gyülekezetét!
Füzesgyarmat, 1897. június 27.

Szilágyi Márton,

ev. ref. lelkész s egyházmegyei jegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület** 1898. augusztus hó 26. és 27. napjain Kisújszálláson tartja XV-ik rendes közgyűlését a következő rend szerint: *Augusztus 25-én csütörtökön.* Érkezés. Elszállás. Ismerkedés este 8 órakor a városi vendéglő nagytermében. — *Augusztus 26-án, pénteken.* Délelőtt 8 órakor az állandó bizottság ülése a főgymnasiumi tanári tanácskozásban. Tárgyai: 1. A közgyűlés elé terjesztendő jelentések bemutatása. 2. Írásban benyújtott indítványok előleges tárgyalása. 3. Folyó ügyek. Délelőtt 9 órakor közgyűlés a főgymnasium disztermében. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. Jegyzői jelentés. 4. Pénztárnoki jelentés. 5. Számvizsgáló-bizottság jelentése. 6. A konventi tanterv revíziója. Felolvasás Sinka Sándortól. Délután 1 órakor közebed a városi vendéglő nagytermében. Ebéd után a főgymnasiumnak, a város többi intézményeinek és egyéb láttnivalóinak megtekintése. Délután 5 órakor az állandó bizottság ülése a főgymnasiumi tanári tanácskozásban az alapszabályok módosítása tárgyában. — *Augusztus 27-én, szombaton.* Délelőtt 9 órakor a közgyűlés folytatása: Tárgysorozat: 1. Tisztikar lemondása, tisztújítás. 2. Az alapszabályok módosítása az állandó bizottság javaslata alapján. 3. A hagyományok jelentősége a prot. iskolákban. Felolvasás Molnár Józseftől. 4. A szülőkről a szülőknek. Felolvasás Dobay Sándortól. 5. Esetleges indítványok tárgyalása. 6. Küldöttség jelentése a szavazatok eredményéről. 7. A közgyűlés berekesztése. *Jegyzet.* 1. A közgyűlésen csak azon indítványok tárgyalhatók, melyek legkésőbb a közgyűlést megelőző napon írásban nyújthatnak be az egyesületi elnökséghez. 2. Az egyesület központi bizottsága kedvezményes vasuti jegyek ügyében megtette a lépéseket. Kérjük a t. kartársakat, hogy igazgatóságuk útján folyó évi augusztus 15-ig sziveskedjenek az elnökséget értesíteni; hányan és kik szándékoznak a gyűlésre

jönni, hogy a személyökre szóló vasuti igazolványokat kiállítva idejében elküldhessük, valamint a jelentkezők elszállásolása iránt is intézkedés történhessék. Debrecen, 1898. július 17. A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület központi bizottsága.

— **Meghívó.** Az ev. ref. tanítók országos egyesülete ez idei nyári nagy gyűlését Budapesten, f. évi augusztus hó 19-én d. e. 9 órakor a ref. főiskola tanács-termében fogja megtartani, Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó s előterjesztés. 2. A népiskolai tanterv revíziója. Előadó: Vince József földesi tanító. 3. Nevelésünk és vallás-oktatásunk. Előadó: Sinka Lajos krassói tanító. 4. A hivatalos lap ügy. Előadó: Csurka István debreceni tanító. 5. A népoktatási törvény revíziója. Előadó: Simon Károly h.-hadházi tanító. 6. Egyesületünk tagsága az Országos Bizottságban. 7. Pénztáros jelentése. 8. Mindkét elnök lemondása s ennek következtében új elnökök választása. 9. Esetleges indítványok sürgős esetekben. Kérjük a tagokat, hogy — nem tekintve különösen most az anyagi áldozatra — minél nagyobb számban jelenjenek meg e gyűlésen. Különösen kérjük, miszerint a megjelenni szándékozók folyó évi augusztus 8-ig jelentsék be e szándékukat Sinka Lajos elnöknel (Krassó, Szatmármegye), hogy az esetleg kieszközölhető kedvezményben részesülhessenek s egyúttal a gyűlésen résztvevők számáról is előzetesen tájékozódást nyújtsanak. Kívánatos volna, ha a tagok, a gyűlést megelőző nap már Budapesten lennének, mert 18-án délután 5 órakor, a ref. főiskolában előértekezletet tartandunk. Kartársi szives üdvözléssel *Dr. Kiss Aron* és *Sinka Lajos*, elnökök. *Kiss Sándor*, titkár. *Csurka István*, jegyző. — E meghívóra van egy megjegyzésünk. Mi ismerünk Budapesten külön egy ev. ref. theol. akadémiát és külön egy ev. ref. főgymnasiumot, de budapesti ref. főiskoláról eddig még csak ez a meghívó tud. Elég baj, hogy a napi sajtó tájékoztatlanul sok valótlan-ságot közöl rólunk és intézményeinkről, ne szaporítsuk még azok számát mi magunk is!

— **Értesítés.** A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi Collegiumának jogakadémiáján az 1898—99. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-étől 8-ig eszköziendők; az előadások pedig szeptember 9-ikén veszik kezdetüket. Utólagos felvételnél szept. 9—11-ik napjain dékáni, azután pedig tanári-kari engedéllyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok határideje szeptember 1-étől 15-éig terjed. A jogakadémiai hallgatók vallásfelekezeti külömbiség nélkül részesülhetnek a Collegium kebelében fennálló tápintézet kedvezményeiben (az erre nézve megállapított félévi díjak a következők: ebéd és vacsoraért 31 frt, ebédért 19 frt). Az erre érdemesek igényt tarthatnak a Collegium által évenként kiosztatni szokott ösztöndíjakra (az élvezett ösztöndíjak összege a múlt 1897/8. isk. évben 2260 frt volt) valamint a szegény sorsúak tandíjmentességre, tápintézeti díj elengedésre s a jelentékeny alaptökével rendelkező „Jogász segélyegylet” támogatására számíthatnak. A jogakadémiai ifjúsági-, valamint a collegiumi nagy könyvtár a hallgatók rendelkezésére fog állani. Mindennemű felvilágosításokkal szivesen szolgál a jogakadémia igazgatósága. Részletesebb adatok a Collegium „Értesítő”-jében olvashatók, melyet az ág. hitv. ev. Collegium igazgatósága Eperjesen egy drb 5 kros levélbélyeg beküldése ellenében bárkinek készséggel megküld. A városban egészséges és nem drága lakások elegendő számban

állanak rendelkezésre s az ifjúság ellátása jutányos és megfelelő.

— **Felvilágosításul.** A Debr. Prot. Lap múlt heti 29. számában Ujfalussy Béla egyházker. tanácsbíró úr „Szegények vagyunk — kevesen vagyunk“ cím alatt közölt cikkében „tapintatlanság, figyelmetlenség, sőt gyöngédtelenség“ gyanánt említi fel azt a véletlen körülményt, hogy az egyházkerületi egyházi értekezlet f. évi május hó 11-én tartott nagyválasztmányi gyűlése *Görömbei Péter* esperes és *Mitrovics Gyula* lelkész urat egyik szakosztályba sem sorozta be tagokul. Ez kétségkívül megrovást érdemlő helytelen elbánás volt volna úgy e két neves egyházi férfiú, mint a velök együtt szintén szakosztályba sorozáson kívül maradt *Ujfalussy Béla* és *Luby Géza* érdemes és ismert nevű világi férfaink irányában, ha a feltételezett „mellőzés“-nél a szándékosságnak vagy célzatosságnak még a legszárnyibb látszata is igazolható volna. Amde a lajstromból való kimaradás egyesegyedül abból a véletlenségből származott, melyszerint a nevezett négy érdemes férfiú neve, a szatmári értekezlet közgyűlés jegyzőkönyvének 10. száma során, a nagyválasztmány többi rendes tagjai közt kinyomtatva nines. A szakosztályba sorozás alkalmával pedig ez a nyomtatott rendsor olvastott fel. És mivel a jelenlevők közül senki sem gondolt a nagyválasztmányi tagoknak később megszorított számára, másfelől meg a nevezett négy érdemdús férfiú közül véletlenül egy sem volt jelen a gyűlésen: ennél fogva ez a merőben gyanútlan elnézés könnyen megtörténhetett. Egyébiránt ezt a véletlenül előállott és neheztelt hiányt a legközelebbi nagyválasztmányi gyűlés szó nélkül is pótolta volna, s bizonyosan pótolni is fogja. Debrecen, 1898. július hó 19. Dr. *Erdős József*, mint az egyházkerületi egyházi értekezlet egyházi jegyzője.

— **Mit kell szem előtt tartani a zsidók kikeresztelkedése alkalmával?** Azt mindenki tudja, hogy az át-, vagy kitérésékkor szem előtt tartandó szükséges formásokat az 1868. évi LIII. t.-c 2—8 §-ai írják elő teljes részletességgel. Az is ismeretes dolog, hogy e §-okat az 1894-ik évi egyházpolitikai törvények általában véve érintetlenül hagyták s ennekövetkeztében ma is érvényben állanak. Meggyőződésünk szerint azonban a zsidók kikeresztelkedése illetőleg a keresztény egyházba átvevése alkalmával eddig követett törvényes eljárásban a recipiálás óta változás állott be s ezt egy lelkipásztornak sem szabad szemel elől tévesztenie. Az 1868-ik évi LIII. t.-c. hivatolt §-ai ugyanis, mint általában maga az egész törvénycikk csak „a törvényesen bevett ker. vallásfelekezetek“ viszonyosságát szabályozván azokat az ott előírt formákat a zsidókkal, mint egy törvényesen be *nem* vett felekezet tagjaival szemben az előfordult kikeresztelkedések alkalmával a lelkipásztorok soha sem voltak kötelesek betartani, hanem ha valamelyik zsidó kikeresztelkedésre jelentkezett, azt a lelkipásztor tekintet nélkül életkorára, vagy arra, hogy vajjon az illető a rabbinusnál jeletkezett-e már minden további teketória nélkül azonnal megkeresztelhetette respective a keresztény egyházba bevehette. Ez így volt egészen a legutóbbi időkig. A mikor azonban a zsidók felekezete törvényesen recipiáltatott, ez a régi úgynevezett törvényen kívüli szabadosság természetesen azonnal megszűnt s ma már ha valamelyik zsidó kikeresztelkedéséről van szó, vele és a rabbinussal szemben kötelesek vagyunk az 1868. évi LIII. t.-c nevezett §-ait szigorúan betartani s vele, mint recipiált vallásfelekezet tagjával elbánni.

— **Felvilágosodás! Jöjjön el a te országod!** Nemes önézettel s az isteni kegyelem közvetlen érzetéből fakadó örömmel szoktuk hirdetni, hogy a kereszténység a lelki világosság vallása s úgy is kellene lenni valóban, hogy az örök igazságok eme világában ne lenne helye semmi ostoba babonának, semmi útálatos rafinériának. De mert örökre igaz marad, hogy „mundus vult decipi“, tehát a kereszténység kebelében is mindig akadnak gyászvitéztek elég nagy számmal, kik a műveletlen tömegek hiszékenységgel visszaélnék s magát a vallást is kompromittálják. Ezt igazolja a következő tény is: „Jeruzsálemben a szent sir kápolnája“ rég időkől fogva hírhedt nevezetessége a többek között arról, hogy abban húsvét éjjelén a feltámadás pillanatában az oltáron hirtelen tűz lobban fel s erről azt mondják, hogy az az égből jön, tehát természetfeletti módon gyúlad meg. Száz meg száz mérföldnyi távolságról seregestől tódulnak azért ide évenként a jámbor zarándokok, hogy a tűz csodálatos fellobbanásának tanúi legyenek s a szent lángokról kézi lámpáikat meggyújthassák. Felesleges mondani, hogy az egész historia szemérmetlen komédia. S hogy a lelkiismeret sem alszik, bizonyítja az a vallomás, melyet erre nézve az ottani görög pátriárkha egy evangélikus férfiú előtt tett; hogy t. i. ezt a szent tüzet az alkalmas pillanatban mindenkor egy beavatott pap gyújtja fel. Tehát a hiszékeny zarándokoknak a legközönségesebb csalással van dolguk. A pátriárkha — saját nyilatkozata szerint — többször tett már indítványt, hogy vessenek véget ennek a butító szemfényvesztésnek. De — mint mondá — nem merik tenni, mert attól félnek, hogy a hívek a rég időkől fogva üzött eme család felett szörnyű haragra gyúladnak s ennek több kára lesz, mintha a jámbor nép babonás hitében tovább is megmarad. Tehát a család folyik tovább! Mi pedig azt kérjük: hát van szüksége a krisztusi igazságoknak arra, hogy ilyen ostoba mesékkal beárnyékoltsanak? S egyáltalán van még valaki a ki csodálkozik azon, ha többen éppen az intelligens elemek közül a valódi kulturát a vallásossággal összeegyeztetni nem tudják s azt hiszik, hogy a ki tanult ember, annak eo ipso már vallástalannak is kell lennie!? Boldogtalan szédelőgők! a hitet ne állítsátok ellentétbe a tudással s ne kompromittáljátok azt, a mi szent, hitvány mesékkel! Átvétel végett ezt is ajánljuk figyelmébe a „jó öreg“ Religiónak!

— **A teljes szentírás-é vagy pedig csak bibliai történelmi könyvek?** A német-evangélikus egyház-kormányok képviselőinek június 9-kén Eisenachban megtartott 23-ik gyűlésen vettették fel a kérdés s széles mederben folyó s úgy a paedagógiai, mint didaktikai szempontokat kellő figyelemben részesítő vita után, az az elv mondatott ki, hogy a bibliai olvasó könyvek az elemi iskolákban csak az ótestamentumra szorítkozzanak, de az újtestamentum megrövidítetlenül teljes egészében adassék a növendék gyermekek kezébe. Olyan határozat ez, mit csak üdvözölni tudunk s hiszszük, mi nálunk is nem sokára visszajön ismét az a régi áldott szokás, mely szerint vasárnapokon legalább a nagyobb iskolás gyermekek fent az iskolában újtestamentom olvasással töltenek egy pár órát, úgy a mint eltöltöttünk mi ezelőtt 30—40 esztendővel.

— **Hangulatjeljes húsvéti komédia.** A Bonnban megjelenő „Stadtanzeiger“ írja: „Az utóbbi napokban tömegesen keresték fel a hívők a templomokat, hol mindenütt az Úr feltámadásának ünnepélyességéhez készültek. Ez az aktus különösen megragadó módon ment véghez a Münsterben. Az oltár meg volt világíva;

de egyébként a templom egész belsejét mélységes homály borította. Mikor azonban a lelkipásztor kezében a kereszttel megjelent, hirtelen fénytenger öntötte el a templom minden zugát. A gázlángok ugyanis villamos vezetékkel voltak összekötve s egy gomb megnyomására a megindult áram a lángokat pillanat alatt fellobbantván, a fény az áhitatoskodókat láthatólag meglepte. A „Reform. Kirch. Zeituug“ e hírt, mint „mustrát“ közli azok számára, kik a protestáns istenitizteleteket is ilyen hangulatteljes komédiákkal szeretnék megtölteni. — Valóban nincs azon mit csodálkozni, hogy az áhitatoskodók meg voltak lepve! De hát ha csakugyan erre van szükség lehetne még sokkal nagyobb meglepetésekről gondoskodni . . . Semmi sem könnyebb, mint az, hogy ilyen meplepetéseket insceniozzunk . . . A spanyol bikaviadalok és a római cirkuszi mulatságok alkalmával, no meg a mai divatos spiritismus előadásain ennél külön dolgok is történtek ám már s ha egykor azok az együgyű kháldeai papok oly jól értettek a „blanche magie“-hez — miért nem követik a katolikus kollegák ezeket, vagy Johann Georg Schreppernt, a nagy világesalót, kiről fel van jegyezve, hogy tömjénfüsttel telj sötét templomban lószórón húzgált és foszforral bekent fátylakat (lelkeket) táncoltatott! ? Ez valószínűleg még nagyobb meglepetést okozna.

— **A zsidó sionista-kongresszus Baselben.** Ennek az esztendőnek az őszén fog megtartatni. Annak a mozgalomnak, mely ezt a kongresszust létrehozta, a célja az, hogy a zsidó nép *nemzeti öntudatát* új életre keltse s ha kell a nép fiait és leányait az ősi hazába visszatérni segítse. Kétségtelen, hogy az egész aktio a hova-tovább mind nagyobb-nagyobb arányokat öltő antisemitismusra vezethető vissza; s ezek a vallásokért és ősi hagyományaikért lelkesedni tudó zsidók valószínűleg újabb tanúságos példát fognak nekünk keresztyéneknek arra adni, hogy az egyetértés és áldozatkészség ma is csodákra képes.

— **A biblia mint tiltott könyv.** Ezt a könyvet az „Index librorum prohibitorum“-ba 4-ik Pius pápa (1555–1566) vétette fel s a rendelet (Regula IV.) szóról-szóra így hangzik: „minekutánna tapasztaltatott, hogy ha a bibliának nemzeti nyelveken való olvasása különbség nélkül engedélyeztetik, ez az emberek elbizakodottsága folytán több kárral, mint haszonnal jár, tehát kiki köteles magát ebben a tekintetben a püspök vagy inquisitor ítéletének alávetni, a kik aztán a pap, vagy gyóntató atya javaslatára a *katholikusok* által nemzeti nyelvre lefordított biblia olvasását engedélyezhetik azoknak, a kiktől felteszik, hogy az olvasás nekik nem árt, hanem hitöket és kegyességöket öregbítheti. Ezt az engedélyt azonban kinek-kinek írásban kell megkapnia. És a ki ezen engedély nélkül a bibliát olvasni, vagy csak magánál tartani is merészli, annak büne meg ne bocsáttassék mindaddig, míg a bibliát az ordinariatusnak vissza nem adja“. Egyik legsúlyosabb bilinése ez a rendelet a lelkiismereti szabadságnak s jelentése annyi, mintha valami hatóság a fény sugarait akarná a világtól elzárni, vagy legalább is valami hatalmas emberi bölcsesség kegyétől függővé tenni. De annyi bizonyos, hogy a pápás kamarilla ezt az elvet ma is vallja. *Fél a bibliától* s innen ellen-szenve a nemzeti nyelvek liturgikus jogainak érvényesítésére irányult minden mozgalom ellen. Ugy hogy görögkatholikus hazánkfiai is sokkal hamarabb célt érnének bizonyára, ha reversálist adnának magokról, hogy ők magyar nyelvű kultust akarnak ugyan, de a

bibliát olvasni soha nem fogják. Hic Rhodus! hic salta!

— **A reformátusok Bajorországban.** Nem sokan vannak; mindössze is 7 egyházközségek és 3 filiájuk van. De azért június 14-én már a 40-ik synodusokat tartották meg — Erlangenben. A francia református lelkészi lakon gyűltek egybe s innen együtt vonultak templomba, hol a marienheimi lelkész, t. i. *Scholl* predikált Róm. 12. 7—12. alapján. Innen kijövet folytak le a tanácskozások, — de most minden jelentősebb mozzanat nélkül.

— **A protestánsok szaporodása Münchenben.** Míg mi idehaza jajveszékélünk s írni egyebet alig tudunk, minthogy: „pusztúlunk, veszünk“: addig más országokban a protestantismus egyre hódít s napról-napra mindjobban-jobban megerősít bennünket azon hitünkben, hogy a jövő vallása csakis a protestantismus lehet. Münchenben p. o. a század elején alig volt egyetlenegy protestáns ember s ma van körülbelül 60,000 lélek. Templomuk nagyságra nézve a város nagy b templomai között a 3-ik helyen áll s most ismét több kisebb templom építéséhez fogtak. — Hogy is szokta csak írni a jó öreg „*Religio*“? „Nec portae inferi praevalerunt!!!“

— **Értesítés az evangélikus nemzeti egyház állapotról és viszonyairól az anhalti hercegségben.** Bennünket ez az értesítés közelebbről alig érdekelhet; hanem az az egy mégis megérdemli a gondolkozást hogy a szektáriusok Anhaltban felettebb szaporodnak. S a mi különös, — szaporodnak főleg az *Irvingianusok*, vagy *ujapostolosok*, kik arról nevezetese, hogy egyházi szervezetöknek sajátosságosan hierarchikus formájába az „apostoli“, „prophetai“, „evangelista“, „pásztori“ és „tanítói“ tisztet is beillesztették. Az egyházi hatóságok e szektáskodást élénk figyelemmel kísérik; kutatják az okát is; keresik az orvosságot is, — csak egyet nem említenek, hogy t. i. ejelenség oka a lelkészek hanyagságában rejlenék. Bezzeg másképpen gondolkoznának mi nálunk! Itt a mint tudjuk, vannak világhírű tudósok és erkölcsbirák elegenden, kik minden egyes baptista, vagy nazarénus bűnét a szegény pap lelkén keresik. Eszünkbe jut itt annak az egykori debreceni híres rendőrkapitánynak az ítélete, ki — miután a perköltséget sem az al-, sem a felperesen behajtani nem tudta, — elmarasztalta abban a *tanúkat*, — mert elvégre is ugymond: „nem az a kérdés, hogy kinek van igazsága, hanem hogy ki a fizetni képes?“ A tanú pedig fizetés közben kijelentette, hogy „no uram! most az egyszer kifizetem, hanem . . . tanú többet nem leszek.“

— **A lipcsei egyetem ó-szövetségi theologiai székére a Koppenhágába távozott professor D. Buhl helyébe Boroszlóból dr. theol. és dr. phil. Kittel Rudolf hivatott meg s a meghívást elfogadta.**

— **Makay-féle vesszőosztályozó.** Egy egyszerű, csinos s a gyakorlatban úgy a fás, mint a zöld oltások alkalmával igen jól használható, pontos kis mérőeszköz küldetett szerkesztőségünkhöz, melylyel a vesszők vastagsága 10-ed mm. pontossággal meghatározható. Miután mi is teljesen osztjuk Makay úrnak abbeli nézetét, miszerint az oltás által való szőlőbeörökítés egyedül a helyesen keresztülvitt oltásmódoktól függ, elannyira, hogy az eddig általánosan használt bütyökbe való zöld oltásnál — noha a megeredési % a legkevesetebb — a nemes rész rávastagodása miatt, de meg az izrészek beszáradása folytán előálló nedvkeringési zavarok követ-

keztében 8—10 éves tőkék már csak satnya hajtásokat hoznak, sőt el is pusztúlnak; minthogy meg vagyunk arról győződve, hogy a Makay úr által számos évi kutatás után feltalált és immár szabadalmat nyert osztályozó éppen a fenti káros következmények elkerülését célozza, a mennyiben lehetővé teszi, hogy az eddig oly kevesek által használt, de mindenestre a legjobbnak elismert sima zöld párosítások is éppoly megeredési %-kal végezethessenek, mint a bütyökbe való oltások, mely utóbbiak általános tudomás szerint, nagyon időhöz kötöttek, míg a sima párosítás július 25-én készítve is jól beérett vesszőket eredményez: annál fogva készséggel ajánljuk e készüléket beszerzés végett mindazoknak, kik szőlészettel foglalkoznak s különösen a tanító urakat kérjük ennek minél szélesebb körben való terjesztésére. A vesszőosztályozó megrendelhető Makay Sándor borászati vándortanárnál Nagyváradon 393. sz. a. Ára 1 frt 50 kr. Használati útastással együtt 1 frt 80 kr. beküldése mellett bérmentve szállítatik.

— **Reklamációkat** s a számok utánpótlása iránti megkereséseket legfeljebb 8—10 nap alatt tessék hozzánk juttatni, mert fölös példányokat nem igen nyomatunk, s aztán legnagyobb sajnálatunkra, nem felelhetnénk meg a megkeresésnek.

— **Sürgősen felkérjük** lapunk mindazon járatóit, kik az idei I. és II. félévre, vagy régibb időre hátralékban vannak, hogy tartozásaikat **mielőbb beküldeni** szíveskedjenek, mert ellenkező esetben **postai megbízáshoz volnánk kénytelenek folyamodni.** Fizetési kötelezettségeink halasztást nem szenvedhetnek, mi pedig számos sürgetés és némeleynél ígéret után sem vagyunk képesek az előfizetési díjakhoz hozzá jutni, pedig nem akarjuk, hogy e miatt lapunk újabb pénzügyi válságba jusson. Az előfizetések megújítását is tisztelettel kérjük.

TARTALOM-JEGYZÉK: Centrum attractionale. Illyés Endre. — Lelkészváltási törvényeink. Nagy István. — Egyházfegyelem — excommunicatio. Gergely Károly és M. F. — Tárcsa: Elaboratum a nazarénus mozgalmak elfojtásához. Szigethy Gyula. — Tanügy: Üdvözlő beszéd. Gulyás Lajos. — Közéletünk: Lelkészeiktatás Nagy-Szekeresen. r. l. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 60. Adatok a fűzes-gyarmati ev. ref. egyház történetéből. Szilágyi Márton. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat.

A **hajdú-hadházi** ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy nőtanítói állomásra.

Kötelesség: a leányiskola V. VI. oszt. növendékeinek tanítása. Ha ezek száma a 60-at el nem éri: a IV-ik osztálybelieknek a női kézi munkában külön díjazás nélküli oktatása is.

Javadalom:

1. Törzsfizetés: 500, azaz ötszáz frt.
2. Pótlék a 6-ik osztály vezetéséért 50, azaz ötven frt.

3. Lakbér: 50 azaz ötven frt.

Az így hatszáz frtot tevő fizetést az egyház pénztára negyedévenként előre teljesíti.

A megválasztandó tanítónő, ha működésével arra érdemet szerez, széküresedés esetén magasabb javadalomra léptetetik elő.

Fentartja az egyháztanács ama jogát, hogy a megválasztottat esetleg más osztály élére helyezze át.

Az állomás folyó évi szeptember 1-sőjéig elfoglalandó. Végleges megerősítés egy évi jó sikerű működéstől feltételeztetik.

A keresztlevéllel, oklevéllel és eddigi alkalmaztatásról szóló bizonyítványokkal felszerelt pályázatok legkésőbb **augusztus 15-ig** az ev. reform. lelkészi hivatalhoz nyújtandók be.

H.-Hadház, 1898. július 18.

Szabó Lajos,
lelkész.

1—2

Simon Károly,
egyh. jegyző.

Pályázat

kántor-tanítói állásra, melynek évi jövedelme:

1. nyolcvankilenc forint;
2. ötven hectoliter gabona magtárból mérve;
3. tizenkilenc és fél kataszt. hold föld, adóját egyházunk fizeti;
4. három öl kemény tűzifa;
5. tanköteles gyermekekért egy-egy véka csős tengeri és csirke;
6. lakás, kert, gyümölcs; végre stóla.

Oklevéllel nem bírók csak ideiglenesen választhatók s 50 frttal kevesebb pénzfizetést kapnak. Dalárdavezetés óhajtható, de nem főkellék.

Az állás szept. 1-sővel elfoglalandó lévén, pályázatokat **augusztus hó 20-ig** elfogad

Gebén (Szatmár m., posta helyben), 1898. július 14.

Szigethy Gyula,
ev. reform. lelkész.

1—2

Pályázat.

Fehérgyarmaton (Szatmár m.) ev. ref. elemi iskolához prot. vallású **tanítónő** kerestetik. fizetése: 337 frt, 6 köből buza, 12 köbméter keménytűzifa, 150 frt lakbér. Kötelessége: tanítja a III—VI-ik leányosztályokat a kötelezett tanterv szerint, női kézimunkát tanít a II—VI-ik leányosztályokban. Az állás f. év szept. hó 1-én elfoglalandó. Keresztlevél-, esetleges szolgálati bizonyítvány- és oklevéllel felszerelt kérvény **aug. hó 10-ig** Fehérgyarmatra (posta helyben) **Fábián Károly** lelkészhez küldendő.

1—2

Pályázat tanári állásra.

A *hajdú-böszörményi* ev. ref. hat osztályu gymnasiumnál a *menyiségtan—rajzolómerőtan* rendes tanári tanszékre pályázhatni.

A választandó rendes tanár évi díja lakbérrel együtt 1400 frt és 50 frt ötödéves korpótlék az egyház pénztárából három havi előleges részletekben; egy évi sikeres működés után állandósíttatik.

A hivatalba lépő köteles tagja lesz az országos tanári nyugdíjintézetnek, de az 5% fentartói díjat is az egyház viseli.

Ev. ref. vallásu egyének kivül, ág. hitv. egyének is figyelembe vétetnek.

Nem okleveles csak helyettes minőségben alkalmazható 1000 frt évi díjjal, ha azonban sikeresen működik s oklevelét megszerzi az egy év alatt, ugy a rákövetkező tanévben már 1400 frt fizetés mellett, mint rendes tanár állandósíttatik.

A pályázók életkorukra, vallásokra, tanulmányaikra, képesítésükre, egészségükre, eddigi szolgálataikra, katonai kötelezettségükre vonatkozó okmányaikat *folyó évi augusztus hó 1-ig* a gymn. Igazgató Tanács elnökének küldjék be.

A megválasztott tanár augusztus hó végén tartozik hivatalát elfoglalni.

A h.-böszörményi ev. ref. hat osztályu gymn. Igazgató Tanácsának 1898. évi július hó 3-án tartott gyűléséből.

2-3

Sóvágyó Gábor,
főgondnok-elnök.

Pályázat.

A *kisújszállási* ev. ref. egyház népiskolájában pályázatot hirdet egy kiegészítő tanítói állásra az 1898/99. tanévre, melylyel III és IV. osztály tanítása van összekötve, évnegyedenként az egyház pénztárából előre fizetendő 400 frt törzs fizetés, 50 frt lakbér javadalmazással.

Pályázhatnak okleveles ev. ref. vallásu tanítók, vagy tanító képezdei tanfolyamot végzett tanító jelöltek.

A pályázati kérvényekhez — melyek *f. évi augusztus hó 14-ig*, aláírott iskolaszéki elnökhöz küldendők — csatolandók lesznek, az életkort, vallást, képesítést, netalán eddigi alkalmazást igazoló okmányok.

Az állomás a tanév folyama alatt el nem hagyható, f. év szeptember 1-ső napján elfoglalandó.

Kisújszállás, 1898. év július 19-én.

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész iskolaszéki elnök.

Pályázat.

A *karcagi* ev. reform. egyház elemi fiiskolájánál egy rendes tanítói állásra pályázat nyitattik. Javadalma évi 500 frt. készpénz törzsfizetés és 50 frt lakbér, az egyházi pénztárból évnegyedenként előre fizetve. Egy évi sikeres működés után állandósíttatik. Orgonázásban jártasok előnyben részesülnek. Az állomás szeptember 1-én elfoglalandó. A megválasztott köteles a tiszántúli ev. ref. egyházkerület A) tanterve szerint vezetni a reá bizott osztályt. Ev. ref. vallásu okleveles tanítók kellőleg felszerelt kérvényeket *1898. évi augusztus 6-ikáig* bezárólag nyújtsák be alólírotthoz.

Karcag, 1898. július 18.

1-2

Hajnal Elek,
ev. ref. lelkész s isk. széki elnök.

A *bihar-nagybajomi orgonista-tanítói* állomásnak e lap 28-ik számában közölt pályázati hirdetése hiányos volt, amennyiben az ott feltüntetett jövedelemhez még évi *140 frt készpénzfizetés* is járul.

Révész Mihály, ref. lelkész.

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utca 1805.

Van szerencsém a m. t. egyházi előljáróságoknak, kántor-orgonista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona, harmonium **építészeti műtermemet**

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban, a legújabb rendszer szerint készítek.**

Továbbá **régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására** is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása csekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szives pártfogását kérve, becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,
műorgona-építő.